

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย นโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู
ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

Tourism Policy and Strategies for Melayu's Cultural Tourism
in the Special Economic Zone of Songkhla.

โดย รศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร และคณะ

กรกฎาคม 2562

เลขที่สัญญา RDG60T0043

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย นโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู
ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

Tourism Policy and Strategies for Melayu's Cultural Tourism
in the Special Economic Zone of Songkhla.

คณะวิจัย สังกัด

1. รศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร สถาบันวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่
ภาคใต้แบบบูรณาการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
2. นางปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล สถาบันวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่
ภาคใต้แบบบูรณาการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ชุดโครงการ นโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู
ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

สนับสนุนโดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช./สกสว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ ที่ให้การสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายและตัวแทนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเชิงพื้นที่แบบบูรณาการในครั้งนี้ และคอยให้คำชี้แนะ แนวทาง และให้กำลังใจสนับสนุนด้วยดีเสมอมา

รศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร และคณะ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Executive Summary

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

แผนงานวิจัยนโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาได้ถูกกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน 2) จัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่นและชุมชนเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน 3) เสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ทั้งนี้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปกำหนดนโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาและสามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคเอกชน ผู้ประกอบการและชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอันนำไปสู่การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมมลายูโดยฟื้นฟู วัฒนธรรม ประเพณี บางอย่างที่ยาจหายไปซึ่งอาจมีการรื้อฟื้น หรือ สร้างขึ้นใหม่เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาต่อไป การศึกษานี้มีขอบเขตการวิจัยในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมใน 4 ตำบลคือ สำนักแต้ว สำนักขาม ปาดังเบซาร์ และสะเดา โดยขอบเขตการศึกษาครอบคลุมสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เพื่อนำไปสู่การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมมลายูทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน มีวิธีการดำเนินการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การลงสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แผนการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา และการประชุมกลุ่มย่อยของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 5 แห่ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสงขลา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาที่มีจุดเด่นตามที่ตั้งในลักษณะภูมิโนเวศ คือ พื้นที่ต้นน้ำสะเดาอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งกำเนิดของพรรณพืช พรรณสัตว์ เป็นที่อยู่อาศัยของผู้คน ก่อเกิดประเพณีวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ โดยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในพื้นที่ทั้งทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตก อ่างเก็บน้ำ และคลองยนต์ในตำบลสำนักแต้ว ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และศาสนา ได้แก่ วัดเขารูปช้างในตำบลปาดังเบซาร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เช่น เขาเขื่อน อันซีนปาดังเบซาร์ในตำบลปาดังเบซาร์ ทรัพยากรประเภทสร้างใหม่ ได้แก่ พุทธอุทยานเขาเลในตำบลสะเดา และ Jurassic world Dinosaur Park หมู่บ้านอาเซียน และสวนสนุกหมีแพนด้าในตำบลปาดังเบซาร์ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเชื่อ วิถีวัฒนธรรมมลายูอันเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญในเมืองชายแดนใต้

สำหรับนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และแม้แต่นักท่องเที่ยวชาวไทยต่างภูมิภาค ผลการศึกษาในการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่าศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่มีทั้งเชิงแหล่งและกิจกรรมการท่องเที่ยว หากแต่ชุมชนยังขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ดังนั้นการจัดเวทีดังกล่าวได้เป็นแนวทางให้ชุมชนมีการพัฒนาด้านต่างๆของการจัดการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังค้นพบปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนมีหลากหลายกลุ่มอาชีพขาดแกนกลางที่จัดการเชิงระบบของการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีโครงสร้างของคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรใช้หลักการตลาดเป็นตัวนำ เชื่อมโยงตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนกับผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 แห่งในพื้นที่ เริ่มให้ความสำคัญกับการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวและมาตรการเชิงรุก โดยฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรและวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม

ผลการศึกษาในเชิงผลกระทบ พบว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาจะมีผลกระทบทั้งด้านบวกและลบใน 4 ด้าน คือ 1) เศรษฐกิจ คาดว่ามีการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากรายได้และเศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้น 2) สังคม เชิงบวกอาจจะมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ ลดปัญหาการย้ายถิ่นของคนในพื้นที่ไปทำงานที่อื่น 3) ความมั่นคงและการปกครอง มีการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มขึ้นโดยไม่ได้มีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองของหน่วยราชการที่มีอยู่เดิม และ 4) สิ่งแวดล้อมคาดว่าจะส่งผลกระทบทางลบ ทั้งปัญหาการจราจร มลพิษทางอากาศ เสียง การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ปัญหาขยะ ของเสีย และมลพิษทางน้ำ ฯลฯ อย่างไรก็ตามหน่วยงานในพื้นที่มีการนำวิถีวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ชายแดนใต้ โดยนำอัตลักษณ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม “3ชาติพันธุ์” ของชาวไทย-พุทธ, ไทย-จีน, และ ไทย-มุสลิม ในพื้นที่มาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยว โดยจัดงาน “เหลียวหลังแลหน้า ย้อนรอย เทศบาลเมืองสะเดา” ซึ่งมีกำหนดจัดทุกปีงานสามวัฒนธรรมสามสัมพันธ์ของเทศบาลตำบลปาดังเบซาร์ เพื่อให้เป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เมืองสะเดา และเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองสะเดา อีกทั้งนำวิถีวัฒนธรรมมาประยุกต์ด้านอาหาร ประเพณีแห่ขบวนขันหมาก 3 ชาติพันธุ์เป็นสื่อวิถีชีวิต การแต่งกายตามชาติพันธุ์ และการแสดงศิลปะการแสดงของแต่ละชาติพันธุ์ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์โครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ อันได้แก่ 1) โครงการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมมาอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ 7 ประการ คือ การแต่งกาย อาหารการกิน การละเล่น งานบุญและงานรื่นเริง การประดิษฐ์และหัตถกรรม ประเพณีเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาและคติความเชื่อ และภาษา โดยมีแนวทางการจัดการ 4 ด้าน ได้แก่ การคัดเลือกวัฒนธรรมมาอยู่ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไปสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยว การฟื้นฟูและสืบสานวิถีวัฒนธรรมมาอยู่ การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีมาอยู่ในพื้นที่ และ การคัดเลือกกิจกรรมวิถีวัฒนธรรมมาอยู่ลงในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาเพื่อสะท้อนความเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้ 2) โครงการศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมาอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการเรียนรู้ด้านการแต่งกายมากที่สุด รองลงมาคือ ด้าน

อาหาร และด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชาวมลายูในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวต้องการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ด้านราคาสินค้าและบริการในระดับมาก โดยเสนอกลยุทธ์ทางการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูทั้งด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดโดยชาวบ้านในพื้นที่ควรร่วมกันฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีมลายูผ่านหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นหลัง และ 3) โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ผลการศึกษาพบว่าแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ ปั่น ชิม ชม วิถีวัฒนธรรมมลายู โดยมีจุดเด่นคือ การเรียนรู้และสัมผัสวิถีชุมชนมลายู ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่หายากในปัจจุบัน ทำที่สุดการศึกษาเพื่อกำหนดเป็นนโยบายและกลยุทธ์แผนงานได้มีการเพิ่มเติมการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยคำนึงถึง 4 มิติตามหลักของ Balanced Scorecard ซึ่งมีกรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์ทั้ง 2 ด้าน คือ กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ และกลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ในการสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและความยั่งยืน

ผลการศึกษาของแผนงานพบว่านโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ควรมุ่งให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ฟื้นฟู วิถีวัฒนธรรมมลายู ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม ตลอดจนการปรับกลไกและกระบวนการการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาให้มีประสิทธิภาพ เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะท้องถิ่นและชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาท่องเที่ยวที่ควรได้รับการผลักดันและริเริ่มให้เกิดขึ้น ประกอบด้วยนโยบาย 5 ด้าน 19 กลยุทธ์ โดยแต่ละนโยบายจะเน้นเป้าหมายต่างกัน โดยในภาพรวมกลยุทธ์เป็นแนวทางที่ครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาและส่งเสริม 2) ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ และ 3) ด้านการสร้างเชื่อมั่น 4) ด้านการพัฒนาคนและการบริหารจัดการ โดยมีการนำเสนอแนะนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 นโยบาย 19 กลยุทธ์ อันประกอบด้วย

นโยบายที่ 1. การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูอย่างสร้างสรรค์

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 3 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1.1 การเลือกฟื้นฟูวัฒนธรรมมลายูที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการ เพื่อการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 1.2 การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูอย่างสร้างสรรค์จากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

กลยุทธ์ที่ 1.3 การส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

นโยบายที่ 2. การฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 2 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 2.1 การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมมลายูด้วยการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา เช่น การนุ่งผ้าแบบมลายูดั้งเดิม การปลูกบ้านแบบมลายู และการละเล่นลิเกฮูลูที่ในปัจจุบันยังเหลืออยู่เพียงคนเดียว เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 2.2 การส่งเสริม และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา

นโยบายที่ 3. การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 5 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.1 กลยุทธ์สร้างภาพลักษณ์เชิงคุณค่าของแบรนด์ (border brand) ชายแดนไทย ด้วยวิถีวัฒนธรรมมลายู เพื่อสร้างการรับรู้ประเทศไทยในฐานะประตู (gateway) สู่แหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าด้วยวิถีวัฒนธรรมมลายูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอาเซียนตอนล่าง

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.2 กลยุทธ์ขยายตลาดคุณภาพเพื่อเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวระดับ

กลาง- บน

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 กลยุทธ์ขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่ม Muslim และ non-Muslim world

และมีกลยุทธ์ย่อยส่งเสริมตลาดในประเทศ ดังนี้

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.4 กลยุทธ์เผยแพร่ความเป็นมลายู (Melayu) ผ่านช่องทางสื่อต่างประเทศ ดำเนินการเผยแพร่ความเป็นมลายูผ่านสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อ Online และ Offline

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.5 กลยุทธ์เผยแพร่ข่าวกิจกรรมภาพลักษณ์เชิงบวก ดำเนินการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวก และจัดทำข้อมูลข่าวสารให้กับเครือข่ายสื่อมวลชน

นโยบายที่ 4. การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 2 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.1 การพัฒนาระดับมาตรฐานและมาตรการรักษาความปลอดภัย

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.2 การพัฒนาระบบความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

นโยบายที่ 5. พัฒนาศักยภาพของคนและการบริหารพื้นที่พหุวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 7 ข้อ ทั้งด้านพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ และยกระดับการบริหารจัดการ ดังนี้

ด้านพัฒนาศักยภาพของมนุษย์

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.1 การส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม สร้างการเรียนรู้ร่วมระหว่างไทยพุทธ ไทยจีนร่วมกับชุมชนวิถีวัฒนธรรมมลายู เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการอยู่ร่วมอย่างสันติและเป็นเสน่ห์ที่สำคัญของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.2 การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ให้มีความรู้ สามารถเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนได้

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.3 การจัดอบรมภาษาต่างประเทศ ด้านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือเพื่อทักษะการสื่อสารได้ของคนในพื้นที่กับนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.4 การฝึกอบรมความเป็นเจ้าบ้านที่ดีและสะท้อนอัตลักษณ์ของวิถีวัฒนธรรมมลายูให้กับคนในพื้นที่

ด้านการยกระดับการบริหารจัดการ

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.5 การจัดตั้งคณะกรรมการย่อยเขตเศรษฐกิจระดับพื้นที่ 4 ตำบลเพื่อเป็นช่องทางสื่อสารในการร่วมกันของทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.6 ส่งเสริมการดำเนินการปฏิทินการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมร่วมกันทั้ง 4 ตำบล

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.7 ส่งเสริมพื้นที่ชายแดนสะเดา ให้เป็น Gate way เชื่อมโยงผู้คนชายแดนได้สู่ประชาคมอาเซียนตอนล่าง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงชายแดนไทย-มาเลเซียให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและเป็นสากลเพิ่มขึ้นในประชาคมอาเซียน

สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผสมผสานสองแนวคิด ระหว่างการท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์และการนำเสนอเสน่ห์และมุมมองใหม่ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เน้นการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ 2) เพิ่มช่องทางการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมมลายู ทั้งในเรื่องของอาหาร การแต่งกาย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมมลายู ผลผลิตภัณท์ของท้องถิ่น ประเพณีและศิลปะการแสดงของชาวมลายูในพื้นที่ 3) การบริการเชิงสร้างสรรค์ทั้งด้านการบริการด้านที่พัก และการบริการด้านอาหาร ร่วมกับแนวคิดการนำเสนอเสน่ห์และมุมมองใหม่ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้แก่ 1) การจัดโซนที่อยู่อาศัยตามวิถีวัฒนธรรมมลายู และ 2) การทำกรนงตามวิถีวัฒนธรรมมลายู เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีโครงสร้างและกลไกในการทำงานทั้งในระดับตำบล อำเภอ และเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยมีข้อเสนอแนะทั้ง 3 ระดับ คือ 1) ระดับนโยบาย ควรส่งเสริมจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรมมลายูเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ดังนั้นคนในชุมชนย่อมมีความรู้ความเข้าใจมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนได้ลึกซึ้งกว่าคนภายนอก สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ดีกว่า สามารถประสานงานและชักชวนคนที่เหมาะสมเข้ามาทำงานได้ดีกว่า ชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานข้างนอกควรเป็นความร่วมมือแบบเสมอภาค เมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นและมีประสบการณ์มากพอ จะได้พึ่งตนเองในการบริหารจัดการท่องเที่ยวต่อไป รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี 2) ระดับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยควรมีการดำเนินการ ดังนี้ ก.) การเสริมสร้างความพร้อมในการบริการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ข.) การเสริมสร้างความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ขยายปรับปรุงโครงข่ายถนน จัดบริการข้อมูล ประชาสัมพันธ์แหล่ง

ท่องเที่ยว ฯลฯ ค.) การเสริมสร้างความพร้อมในการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร เช่น การฝึกอบรม จัดกิจกรรมการดูงาน การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชน ฯลฯ ง.) การเสริมสร้างความพร้อมในการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาเส้นทางร่วม การเชื่อมโยงกลุ่มเป้าหมายร่วม ฯลฯ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีศักยภาพไม่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรมีการประชาสัมพันธ์ในบทบาทความรับผิดชอบและมีวิธีการดำเนินงานที่จะประสานการทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น และควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่สื่อสารและประสานงานกับผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวในระดับชุมชน และ 3) ระดับชุมชน ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างท้องถิ่น เพื่อให้มีการประสานงานการบริการการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวแหล่งเดียวกัน หรือแหล่งที่เชื่อมโยงถึงกัน สร้างความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการนำเที่ยว มาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในลักษณะที่มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ โดยให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและเน้นความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมเหนือความต้องการส่วนบุคคล รวมทั้งจัดให้มีกลไกที่สำคัญในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนกับที่พัก และมีการตั้งกฎระเบียบของชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันการล่มสลายของวัฒนธรรมมลายูของชุมชนจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต

ชื่อแผนงานวิจัย : นโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ชื่อนักวิจัย : ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร และคณะ

E-mail Address : parichart298@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน 2) จัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมลายทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชนเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน 3) เสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ขอบเขตการวิจัยครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบลคือ สำนักแต้ว สำนักขาม ปาดังเบซาร์ และสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาของโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการผนวกกับการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยคำนึงถึง 4 มิติตามหลักของ Balanced Scorecard ซึ่งมีกรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์ทั้ง 2 ด้าน คือ กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ และกลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ในการสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและความยั่งยืน ทั้งนี้แผนงานได้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา จำนวน 5 นโยบาย 19 กลยุทธ์ ประกอบด้วยนโยบาย 1) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายอย่างสร้างสรรค์ 2) การฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมลายเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา 3) การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลาย 4) การสร้างความเชื่อมั่นการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย 5) พัฒนาศักยภาพคนและพื้นที่พหุวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

แผนงานได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผสมผสานสองแนวคิดระหว่างการท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์และการนำเสนอเสน่ห์วิถีมลายูของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เน้นการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ 2) การสื่อสารเรื่องราววิถีวัฒนธรรมลาย ทั้งในเรื่องของอาหาร การแต่งกาย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมลาย ประเพณีและศิลปะการแสดงของชาวมลายู 3) การบริการเชิงสร้างสรรค์ทั้งด้านการบริการด้านที่พักและอาหาร ร่วมกับการนำเสนอเสน่ห์วิถีมลายู ได้แก่ 1) การจัดโซนที่อยู่อาศัย และ 2) การทำกรงนกตามวิถีวัฒนธรรมลาย เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีโครงสร้างและกลไกในการทำงานทั้งในระดับตำบล อำเภอ และเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยมีข้อเสนอแนะทั้ง 3 ระดับคือ ระดับนโยบาย ระดับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต่อไป

คำสำคัญ: นโยบายและกลยุทธ์จัดการท่องเที่ยว วิถีวัฒนธรรมลาย รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

Research title : Tourism Policy and Strategies for Melayu's Cultural Tourism
in the Special Economic Zone of Songkhla.

Researchers : Parichart Visuthismajarn and Team

E-mail Address : parichart298@gmail.com

Abstract

This research project aims to: 1) study the situation, problems and impacts on tourism in Songkhla Special Economic Zone to cope with the ASEAN economic liberalization. 2) analyse study result to conduct a tourism plan in the Songkhla Special Economic Zone to cope with the ASEAN economic liberalization , and 3) to conduct tourism policy and strategies for Melayu's cultural tourism in the Special Economic Zone of Songkhla. Scope of the research area covered 4 sub-districts; namely Sumnaktaw, Sumnakkham, Padangbeza, and Sadao sub-districts, Songkhla province. Research methodology covered quantitative and qualitative analysis with focus group meeting, in-depth interview and content analysis. Result of the three sub-projects together with the determination of tourism development strategies, taking into account the 4 dimensions according to the principles of the Balanced Scorecard, which has a framework for analyzing both strategies, namely the strategy to upgrade quality And potential enhancement strategies Which has been analyzed Assessment of tourism readiness and SWOT analysis of tourist attractions In creating a framework for strategic tourism development aimed at qualitative and sustainable tourism

Therefore, this research plan has issued the five policies and 19 strategies. Each policy will focus on different goals. In general, the proposed strategy into three areas: 1) development and promotion, 2) restoration and conservation, 3) confidence building, and 4) human capacity building and management. Policies are included; 1) the development of Melayu's cultural tourism resources, 2) the restoration of the Melayu's culture for tourism management, 3) the development and promotion of tourism for Melayu's culture, 4) confidence building for border tourism , and 5) Develop human capacity building and integrated management to ASEAN. For tourism model should apply the cultural tourism management which combines two concepts; experience based tourism, and presenting new charm. This provides three types learning experience; 1) identity of Melayu culture 2) increase interpretation of Melayu's culture 3) good hospitality of creative tourism management for accommodation and food. Whereas, presenting new charms of the area could be 1) zoning of Melayu's

housing and 2) making bird cage of Melayu's culture. Nevertheless, there should include the tourism committees from sub-district, district and Songkhla Special Economic Zone level. Hence, recommendations are suggested in three levels included: policy, government office or local administrative organization, and community to achieve the goal of sustainable tourism development in the future.

keywords: Tourism policy and strategy, tourism management, Melayu's culture, Model of Tourism Management, Songkla Special Economic Zone.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทสรุปผู้บริหาร.....	ข
บทคัดย่อ.....	ช
Abstract.....	ฅ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
สารบัญตาราง.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย.....	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ.....	7
2.1.1 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ.....	7
2.1.2 รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ.....	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	9
2.3 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว.....	10
2.3.1 หลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	10
2.3.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน.....	15
2.3.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนายั่งยืน.....	17
2.3.4 การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน.....	18
2.3.5 กิจกรรมและการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา.....	19
2.3.6 การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร นักท่องเที่ยว.....	20
2.4 เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา.....	20
2.4.1 บริบทพื้นที่และชุมชน.....	20
2.4.2 กลไกการขับเคลื่อน.....	21
2.4.3 การวางแผนการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน.....	22
2.5 แผนพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	23
2.5.1 แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน.....	23
2.5.2 แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา.....	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.6 การท่องเที่ยวในภูมิภาค.....	25
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
2.8 กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	29
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย.....	30
3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	30
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	30
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
3.4 การวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล.....	32
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	33
4.1 สถานการณ์ ปัญหาและผลกระทบ.....	33
4.2 การวิเคราะห์ผลการศึกษาของโครงการย่อย.....	42
4.3 นโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา.....	53
4.4 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู.....	57
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	60
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	61
5.2 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู.....	63
5.3 ข้อเสนอแนะ	63
บรรณานุกรม.....	66
ภาคผนวก.....	67
กิจกรรมการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	68
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก.....	71
ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	72

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 2.1 กลยุทธ์การท่องเที่ยวมาเลเซีย.....	25
รูปภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย.....	29
รูปภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวหลักในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา.....	34
รูปภาพที่ 4.2 แสดงประเภททรัพยากรท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา.....	35
รูปภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวหลักและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	49
รูปภาพที่ 4.4 โครงสร้างและกลไกคณะทำงานบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลาย.....	59

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1 ยุทธศาสตร์และกำหนด Positioning ของจังหวัดสงขลา.....	24
ตารางที่ 4-1 ข้อมูลแสดงประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในพื้นที่.....	36
ตารางที่ 4-2 ข้อมูลแสดงอาชีพ/กิจกรรมท่องเที่ยว ทำนา ทำสวน ในพื้นที่.....	37
ตารางที่ 4-3 แสดงการสรุปผลจากการระดมสมองชุมชนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสงขลา.....	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) ถูกกำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2558 ในระยะที่ 1 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่บริเวณชายแดนเป็นรูปธรรมอย่างมีสมดุล ยกระดับคุณภาพชีวิต และแก้ปัญหาความมั่นคง และมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ คือ 1) กระจายความเจริญ และยกระดับคุณภาพชีวิต 2) พื้นที่เติบโตอย่างยั่งยืน และ 3) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สำหรับการกำหนดแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญ นอกจากนั้น รัฐบาลยังได้พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นเพื่อสร้างฐานการผลิตเชื่อมโยงกับอาเซียนทางด้านการค้าในอุตสาหกรรมต่างๆ และเป็นการพัฒนาเมืองชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนรองรับกับการพัฒนาความเชื่อมโยงทางคมนาคมขนส่งของอาเซียน ซึ่งมีทั้งการสร้างพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ที่เป็นบริเวณชายแดน การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานในรูปแบบต่างๆ โดยในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยได้ประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษรวม 10 จังหวัด โดยประกาศในระยะแรก 5 จังหวัด (6 พื้นที่ชายแดน) ได้แก่ จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด และสงขลา และระยะที่ 2 จำนวน 5 จังหวัดได้แก่ จังหวัดหนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนม และกาญจนบุรี

สำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ประกอบด้วย 4 ตำบล ในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ได้แก่ ตำบลสะเดา ตำบลสำนักขาม ตำบลสำนักแต้ว และตำบลปาดังเบซาร์ รวมพื้นที่ประมาณ 552 ตารางกิโลเมตร (345,187.5 ไร่) โดยมีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนทั้งสองด้านคือด้านสะเดาในตำบลสำนักขาม และด้านชายแดนปาดังเบซาร์ในตำบลปาดังเบซาร์ เป็นจุดผ่านแดนถาวรที่เชื่อมต่อกับรัฐเคดาห์และรัฐเปอร์ลิส และสามารถเชื่อมโยงกับท่าเรือปีนังและท่าเรือกลางของประเทศมาเลเซีย ที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุดอันดับหนึ่งและสองของประเทศตามลำดับ ทั้งสองพื้นที่อยู่ใกล้ท่าเรือปีนังและท่าเรือกลางของมาเลเซีย และมีการเชื่อมโยงทางรถไฟระหว่างไทย-มาเลเซีย ผ่านทางปาดังเบซาร์ มีฐานการผลิตจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่และส่งออกไปยังประเทศมาเลเซียและใกล้เคียง เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา ได้แก่ ถุงมือยาง ถุงยางอนามัย ยางสำหรับรถยนต์ ท่อยาง แปรรูปน้ำยางข้น แปรรูปไม้ยางพารา เป็นต้น อุตสาหกรรมอาหารทะเลรวมถึงอาหารฮาลาล และอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ เครื่องแต่งกายมุสลิม เช่น เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย หมวก กระเป๋า เป็นต้น

การสนับสนุนจากภาครัฐในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้แก่กิจการเป้าหมายในพื้นที่ ได้แก่ อุตสาหกรรมการเกษตร ประมงและกิจการที่เกี่ยวข้อง อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนัง การผลิตเครื่องเรือน กิจการโลจิสติกส์ นิคมหรือเขตอุตสาหกรรม และกิจการสนับสนุนการท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องของการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล การลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับการลงทุนหรือมาตรการสนับสนุนอื่นๆ 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด้านบุคลากรในพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเร่งด่วน ได้แก่ การพัฒนาด้านบุคลากรสะเดาและปาดังเบซาร์ ท่าเรือสงขลาแห่งที่ 2 และระยะยาว ได้แก่ ทางหลวงพิเศษ

หาดใหญ่-ชายแดนไทย-มาเลเซีย สถานีขนส่งสินค้าจังหวัดสงขลา รถไฟรางคู่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (หาดใหญ่-ปาดังเบซาร์) และโครงการสะพานเศรษฐกิจ (Land bridge) เป็นต้น และ 3) การกำหนดพื้นที่เพื่อใช้เป็นพื้นที่พัฒนาสำหรับภาคเอกชนเช่า/หน่วยงานราชการใช้ประโยชน์ เนื้อที่ทั้งหมด 1,196 ไร่ (คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, สำนักงาน, 2558)

การเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาจึงเป็นได้ทั้งโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ขณะเดียวกันทุกภาคส่วนในพื้นที่ต้องมีการเตรียมพร้อมรองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไว้วางหน้าทั้งยุทธศาสตร์เชิงรุกและการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการระวังไว้ก่อน (Precautionary Principle) โดยหลักสำคัญอยู่ที่การบริหารจัดการ ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และนโยบายการพัฒนา การให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และประชาชน การพัฒนาขีดความสามารถ รวมถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาหรือพื้นที่เมืองชายแดนสะเดาจึงเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบก่อนพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่หน้าด่านที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นพื้นที่ที่มีการตื่นตัวเพื่อรองรับนโยบายการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมากที่สุด ทั้งด้านการขยายการส่งออก และเปิดโอกาสทางการค้า การบริการ ในสาขาท่องเที่ยว โรงแรม ภัตตาคาร สุขภาพ ฯลฯ เพื่อเสริมสร้างโอกาสในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมายังอาเซียน ซึ่งจะเพิ่มอำนาจการต่อรองของอาเซียนในเวทีการค้าโลก และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในอาเซียนโดยรวม

ดังนั้นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษภายใต้มาตรการส่งเสริมการลงทุนให้แก่กิจการเป้าหมายในพื้นที่ นั่นคือ กิจการสนับสนุนการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่สามารถเชื่อมโยงการค้าการลงทุนระหว่างประเทศและการท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียนอย่างน้อยถึง 3 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และซึ่งสังคมชายแดนเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมร่วมระหว่างประเทศ องค์ความรู้ต่างๆ ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนระหว่างคนชายแดน ซึ่งพื้นที่ชายแดนได้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมานับร้อยปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ อ.สะเดาเป็นพื้นที่ๆ มีชาวไทยเชื้อสายมลายูกระจายตัวหนาแน่นมากที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และพูดภาษามลายูท้องถิ่น มีสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลักศาสนาอิสลาม มีลักษณะพิเศษเฉพาะท้องถิ่น อันควรค่าแก่การสืบสานคุณค่าให้คงอยู่โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการจัดการ ซึ่ง ณ ขณะนี้มีผลกระทบด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่แล้ว คือนักธุรกิจมาเลย์ กลุ่มเอ็มบีไอ กรุ๊ป (MBI group) ลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์สร้างโรงแรม ที่พักอาศัย อาณาจักรสวนสนุก หมู่บ้านวัฒนธรรมอาเซียน มูลค่ากว่า 1,000 ล้านบาทตามเงื่อนไขกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้แก่ กิจการเป้าหมายในพื้นที่ ได้แก่ กิจการสนับสนุนการท่องเที่ยว ส่งผลให้ราคาอสังหาริมทรัพย์สูงขึ้นหลายเท่าตัว แม้ว่าการลงทุนดังกล่าวในระยะเริ่มต้นจะสามารถลบภาพเมืองชายแดนให้เป็นเมืองท่องเที่ยวแบบครอบครัวที่ทุกคนมาได้ไม่ว่าคนไทยหรือต่างชาติ หากแต่ระยะยาวอาจจะมีการขายที่ดินของชุมชนในพื้นที่และการเปลี่ยนมือการครอบครองเป็นนายทุนต่างชาติไปเกือบทั้งหมด ผลประโยชน์ที่จะมากับการท่องเที่ยวก็จะไม่เกิดกับเจ้าของพื้นที่ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ในที่สุด

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา นั้นเป็นผลมาจากการรองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยพื้นที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ก็เป็นเมืองที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งวัฒนธรรมมลายูที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคอาเซียน มีวิถีวัฒนธรรมมลายูที่ทรงคุณค่า และยังมีศักยภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเส้นทางวัฒนธรรมอาเซียนตอนล่าง ซึ่งหากไม่มีการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการเปิดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เมืองท่องเที่ยวชายแดนก็จะได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงส่งผลให้หน่วยงานรัฐและภาคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยังขาดข้อมูลที่จะนำมาช่วยในการวางแผนตั้งรับกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่เมืองชายแดนสะเดาที่เป็นเมืองที่มีความสงบ ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามแบบแผนวัฒนธรรมมลายู ซึ่งการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอย่างยั่งยืน และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว รวมทั้งเอื้อให้เกิดประโยชน์ที่เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและแนวทางการกำหนดแผนงานที่ตรงกับเป้าหมาย จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการที่จะได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ดี

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาเพื่อให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบของท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้หน่วยงานและภาคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาต้องมีการเตรียมพร้อมในการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โครงการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน กระจายความมั่นคงให้กับพื้นที่ที่ต้องศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่หน่วยงานและภาคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาประสบอยู่ทั้งข้อจำกัดเดิม และปัจจัยคุกคามจากภายนอก และนำมาสู่การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาอย่างยั่งยืนในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวชายแดนอย่างยั่งยืน และผลักดันสู่นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน

1.2.2 จัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมมลายูทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชนเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน

1.2.3 เสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 5 แห่ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปกำหนดแผนงานและแนวทางการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคเอกชน ผู้ประกอบการและชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา อันนำไปสู่การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมมลายูโดยฟื้นฟู วัฒนธรรม ประเพณี บางอย่างที่ย้ายไปซึ่งอาจมีการรื้อฟื้น หรือ สร้างขึ้นใหม่เพื่อการท่องเที่ยว

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ประกอบด้วย

- 1) หน่วยงานภาครัฐ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา
- 2) หน่วยงานภาคเอกชน คือ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา
- 3) ผู้นำและชาวบ้านในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาทั้ง 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลสะเดา ตำบลสำนักขาม ตำบลสำนักแต้ว และตำบลปาดังเบซาร์

ขอบเขตด้านพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรม ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เพื่อนำไปสู่การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมมลายูทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน และจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

วิถีวัฒนธรรมมลายู หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตภายใต้กรอบความเชื่อทางด้านความคิด รวมทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ที่ใช้ร่วมกันอย่างกลมกลืน ในพื้นที่คาบสมุทรมลายู ประกอบด้วย 1. การแต่งกาย 2. อาหารการกิน 3. การละเล่น 4. งานบุญและงานรื่นเริง 5. การประดิษฐ์และหัตถกรรม 6. ประเพณีเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาและคติความเชื่อ 7. การสร้างที่พักอาศัย และ 8. ภาษาและวรรณกรรม

เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่คณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) กำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์การลงทุน การบริหารแรงงานต่างด้าวแบบไป-กลับ การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และการอื่นที่จำเป็น สำหรับจังหวัดสงขลาได้ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบลของอำเภอสะเดา ได้แก่ ตำบลสะเดา ตำบลสำนักขาม ตำบลสำนักแต้ว และตำบลปาดังเบซาร์ รวมพื้นที่ทั้งหมด 522.3 ตร.กม. (345,187.5 ไร่) โดยมีด่านแดนสะเดาและแดนปาดังเบซาร์เป็นจุดผ่านแดนถาวรสู่ประเทศมาเลเซีย โดยมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้แก่ กิจการเป้าหมายในพื้นที่ และ 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากรในพื้นที่

นโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา หมายถึง ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเป้าประสงค์อย่างชัดเจนโดยใช้กลยุทธ์ทั้งเชิงรุกและเชิงรับในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทุกข้อสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยมีสมดุลใน 3 มิติคือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการใช้วิถีวัฒนธรรมมลายูในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาทั้ง 4 ตำบลของอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้เสนอตามหัวข้อ ต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ
 - 2.1.1 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ
 - 2.1.2 รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนํานโยบายไปปฏิบัติ
- 2.3 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว
 - 2.3.1 หลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 2.3.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน
 - 2.3.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน
 - 2.3.4 การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
 - 2.3.5 กิจกรรมและการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 2.3.6 การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร นักท่องเที่ยว
- 2.4 เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา
 - 2.4.1 บริบทพื้นที่และชุมชน
 - 2.4.2 กลไกการขับเคลื่อน
 - 2.4.3 การวางแผนการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
- 2.5 แผนพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 2.5.1 แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน
 - 2.5.2 แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา
- 2.6 การท่องเที่ยวมลายูในภูมิภาค
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดงานวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ในการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ สามารถสรุปเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษไว้ ดังนี้

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง พื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใดที่ได้รับการกำหนดและพัฒนาขึ้นมาภายใต้กฎหมายและการบริหารกิจการในลักษณะเฉพาะ ถือเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมท้องถิ่นนั้นให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2551: 12)

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง เขตพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุน และอำนวยความสะดวก รวมทั้งให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่างๆ

ดังนั้น เขตเศรษฐกิจพิเศษ คือเขตพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุน และอำนวยความสะดวก รวมทั้งให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศ นโยบายเรื่องเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2556 รัฐบาลได้สั่งการผ่านสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้ดำเนินการศึกษา เพื่อระบุเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพนั้น กำหนดมาจากข้อมูลสถิติสำคัญ อาทิ มูลค่าสินค้าผ่านเข้าออกด่านศุลกากร จำนวนยานพาหนะและคนที่ผ่านเข้าออก จำนวนประชากรและแรงงาน รวมถึงแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น ต่อมา ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2556 มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) โดยมี นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลได้หยิบยกประเด็นเรื่องเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษขึ้นมาอีกครั้งเพื่อ กระจายความเจริญสู่ท้องถิ่น โดยเน้นพื้นที่ที่มีศักยภาพติดต่อกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน นำไปสู่การกำหนดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในระยะแรก 5 พื้นที่ เมื่อเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2558 ในพื้นที่ตำบล 36 แห่ง ใน 10 อำเภอ 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา จังหวัดตาก จังหวัดสระแก้ว จังหวัดตราด และจังหวัดมุกดาหาร คิดเป็นพื้นที่รวมประมาณ 2,932 ตารางกิโลเมตรหรือ 1.83 ล้านไร่ สำหรับสิทธิประโยชน์ที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจะได้รับ ประกอบด้วย การให้สิทธิลงทุนผ่าน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (The Board of Investment of Thailand: BOI) มีการ ให้บริการแบบเบ็ดเสร็จของการข้ามแดน มีการสนับสนุนให้ใช้แรงงานต่างด้าว มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด่านศุลกากร ซึ่งสิทธิทั้งหมดนี้ล้วนถูกกำหนดมาจากนโยบายของรัฐส่วนกลางทั้งสิ้น

ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงดึงดูดนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ภาครัฐจึงมีแนวทางการบริหารงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนโดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. เขตเศรษฐกิจพิเศษไม่มีการจำกัดประเภทธุรกิจ โดยนอกจากอุตสาหกรรมแล้วผู้ประกอบการ ภายในเขตเศรษฐกิจยังสามารถประกอบธุรกิจการเกษตร การปศุสัตว์ การประมง การท่องเที่ยว การขนส่ง การเคหะก่อสร้าง การวิจัยการผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง ตลอดจนการค้าและการบริการด้วย

2. ผู้อาศัยและผู้ประกอบการธุรกิจภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะต้องได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีอากร

3. องค์การบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจะต้องมีอำนาจอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ผู้ประกอบการและผู้อาศัยในเขตเศรษฐกิจพิเศษทุกเรื่อง เพื่อให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2.1.2 รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจจัดตั้งได้หลายรูปแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับนักลงทุน โดยการให้สิทธิประโยชน์และกำหนดเงื่อนไขในการประกอบการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประเทศต่างๆ นำมาใช้ได้แก่

- เขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA)
- เขตอุตสาหกรรมเสรี (Free Industrial Zone)
- เขตปลอดภาษี (Free Trade Zone)
- เขตการค้าชายแดนเสรี หมายถึง เขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปหรืออุตสาหกรรมส่งเสริม สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันมีโครงการนำร่อง 3 พื้นที่เกี่ยวกับการค้าชายแดนเสรี ได้แก่ อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
- เขตพัฒนาการส่งออก (แปรรูป)

แนวความคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจมีวัตถุประสงค์หลักในการกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่างๆ เพื่อมิให้การพัฒนากระจุกตัวเฉพาะในเมืองใหญ่โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเป็นตัวนำในการพัฒนาซึ่งนอกจากจะช่วยกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่เฉพาะที่ได้รับการจัดตั้งเป็น เขตเศรษฐกิจพิเศษอันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เฉพาะและพื้นที่ใกล้เคียงโดยตรงแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในเวทีการค้าโลกอีกด้วย (คณะกรรมการกฤษฎีกา, 2548 : 8)

กล่าวโดยสรุป เขตเศรษฐกิจพิเศษมีสาระสำคัญๆ 3 ประการ คือ

1. เขตเศรษฐกิจพิเศษไม่มีการจำกัดประเภทของธุรกิจ โดยนอกจากการอุตสาหกรรมแล้วผู้ประกอบการภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษยังสามารถประกอบธุรกิจการเกษตร การปศุสัตว์ การประมง การท่องเที่ยวการขนส่ง การเคหะและการก่อสร้าง การวิจัยและการผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง ตลอดจนการค้าและการบริการด้วย

2. ผู้อาศัยและผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะต้องได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีอากร

3. องค์การบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจะต้องมีอำนาจอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ผู้ประกอบการและผู้อาศัยในเขตเศรษฐกิจพิเศษทุกเรื่อง เพื่อให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะนโยบายแผนหรือโครงการทั้งหลาย แม้ว่าจะยกร่างเป็นอย่างดี เต็มไปด้วยหลักวิชาการ แต่ถ้าไม่ได้นำไปปฏิบัติแล้ว นโยบายนั้นก็ยาก่อให้เกิดผล ในทำนองเดียวกันนโยบายนั้นแม้ว่าจะเป็นนโยบายที่ดีและน่าเชื่อถือ แต่ถ้านำไปปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้องจริงจังภายใต้สภาวะการณ์ไม่เอื้ออำนวยแล้ว นโยบายนั้นก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ มีความสลับซับซ้อน และเข้าใจยากเพราะจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆ จำนวนมาก รวมทั้งต้องเผชิญกับปัจจัยทั้งภายในภายนอกองค์การ ที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติมักจะประสบปัญหาทั้งระดับมหภาค (Macro) และในระดับ (Micro) (Paul Berman 1978 : 157 – 184) ในระดับมหภาค พบว่า นโยบายบางเรื่องที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด แต่ไม่สามารถทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่น นำนโยบายไปปฏิบัติในทิศทางที่ต้องการในระดับจุลภาค แม้ว่ารัฐบาลจะสามารถทำให้หน่วยงานปฏิบัติในระดับท้องถิ่น แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่แสดงว่า หน่วยงานเหล่านั้นจะสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้ ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นอุปสรรคหรือไม่เอื้ออำนวยต่อการที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายของรัฐบาล ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย ปรากฏการณ์และปัญหาในลักษณะดังกล่าวได้เกิดขึ้นอยู่เสมอ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การที่นโยบาย แผนหรือโครงการต่างๆ จะประสบความสำเร็จได้นั้นผู้ที่ทำหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิต ทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มร่วมให้เกิดขึ้นในทุกฝ่าย การมีส่วนร่วมดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยสิ่งจูงใจ โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมมีความเป็นไปได้สูง

Mazmanian, Daniel A. and Sabatier, Paul A., 1983: 20 – 21 จากหนังสือ Implementation and Public Policy พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติก็คือ การดำเนินงานตามการตัดสินใจในเชิงนโยบายซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมาย ระเบียบการบริหารของราชการหรือการตัดสินใจของศาล กระบวนการนี้จะมีอยู่หลายขั้นตอน นับตั้งแต่การผ่านกฎหมายที่เป็นหลักของนโยบายออกมา มีการตัดสินใจหลายอย่างของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีการยินยอมทำตามนโยบายของกลุ่มเป้าหมายมีผลกระทบเกิดขึ้น และมีการทบทวนกฎหมายหลัก Quade, Edward S. 1982 : 305 จากหนังสือ Analysis of Public Decisions Second Edition พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนไปตามแผน โดยให้คำนิยามว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการจัดการกับแบบแผนการนำ เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยตรงตามอาณัติของนโยบายเพื่อเคารพต่อข้อกำหนดที่เกิดขึ้นจากการที่ได้ตัดสินใจไปก่อนแล้วการนำนโยบายไปปฏิบัติ

โดยสรุปปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ อย่างแยกไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมันส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย การจะบอกว่่านโยบายหนึ่งๆ มีปัญหาตอนนำไปปฏิบัติหรือไม่ ถ้ามีนั้น มีอย่างไร ไม่สามารถอธิบายได้ในลักษณะเดียว แต่ต้องพิจารณาเป็นรายกรณี ประกอบกับความเข้าใจในแนวคิดและกระบวนการนโยบายตลอดจนโครงสร้างการบริหารงานรัฐไทยเป็นอย่างดี ตลอดจนบริบทที่เปลี่ยนไปอันร่ายล้อมการบริหารงานภาครัฐที่ไม่ได้มีเพียงรัฐอีกต่อไป ที่มีบทบาทในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.3 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว

2.3.1 หลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และผู้ที่รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสูงสุดต้องเป็น คนในชุมชน ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และมีการบำรุงรักษาอย่างดีที่สุด (พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ 2549:1) ซึ่ง พจนา สวนศรี (2546:12) และ พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ (2549:2) ได้ระบุถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดยืนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของชุมชน

2. ชุมชนเป็นเจ้าของ

3. ชุมชนเป็นผู้จัดการ

4. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง

5. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง

6. ยกระดับคุณภาพชีวิต

7. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม

8. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

9. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม

10. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

11. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น

12. รายได้ ไม่ใช่ว่ารายได้หลัก ชุมชนเป็นผู้กำหนดรายได้ มีการกระจายรายได้สู่ สาธารณประโยชน์ของชุมชน

13. การพัฒนา เน้นหลักการพัฒนาแบบองค์รวม

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ (พจนา สวนศรี 2546:15) ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีการผลิต ที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. องค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย และชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดย พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ (2549:2) มีแนวคิดถึงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจะเป็นการสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน ทำให้เกิดการยอมรับ เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

3.การจัดการ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กร หรือกลไกการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดย พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ (2549:5) มีแนวคิดถึงองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ต้องครอบคลุมไปถึงการมีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วน of ชาวบ้านและผู้มาเยือน

4. การเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจใน วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วน of ชาวบ้านและผู้มาเยือน

จากการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือรวม 36 โครงการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาคสามารถสรุปประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้จากโครงการวิจัย (สินธุ์ สโรบล 2547:15-17) ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน เน้นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของทรัพยากรอันหลากหลาย จึงตั้งอยู่บนการจัดการที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกันออกไป ตลอดจนถึงการเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ การเคารพต่อความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชนมีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนท้องถิ่นมีสำนึกและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ประเพณีของตน สามารถอธิบายให้คนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีความสวยงามและมีคุณค่าอย่างไร อันรวมไปถึงพัฒนาการของวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนบริบทของการจัดการ เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบ ลดผลกระทบต่องานแวดล้อมและสังคม รวมทั้งมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นให้การท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน ภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลในระบบนิเวศเดียวกันภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติในลักษณะเป็นการเกื้อหนุนกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นรวมทั้งมีความพยายามในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการรองรับของธรรมชาติซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเป็นการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวออกไปในวงกว้างไม่เพียงแต่ชุมชนเท่านั้น หากรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมด้วย อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นอยู่กับหลักการสำคัญของการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมขบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ทำกรอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและได้รับประโยชน์โดยตรงจากการกระทำของตน

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการและกิจกรรม เน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวทางสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งนี้การท่องเที่ยวอาจสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกของชุมชนในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคมที่ชุมชนท้องถิ่นมีความพยายามในการปรับตัว ภายใต้บริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่ผูกโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งการจรรโลงสร้างสรรค์ความเป็นธรรมภายในสังคมและการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้การเอารัดเอาเปรียบของบริษัทนำเที่ยวจากภายนอก

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่อาจจำกัดตัวเองอยู่แต่เพียงชุมชน หมู่บ้านแห่งใดแห่งหนึ่งอย่างโดดๆ ได้ แต่อาจมีการรวมตัวกันของชุมชนหลายๆ แห่ง สร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อให้การบริหารและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเป้าหมายในการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการท่องเที่ยวองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อการจัดทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการตัวเอง เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและหมายรวมถึงการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนโดยมีจุดหมายปลายทางในการกลับมาบำรุงดูแลรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้อาจเริ่มต้นจากชุมชนระดับรากหญ้า จนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

5. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติของการพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นความพยายามจะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวในการเข้าไปมีส่วนพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์พันธุธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดำเนินการต่อไปเป็น “เครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยยังให้ความสำคัญต่อความพยายามในการอนุรักษ์พันธุธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามหากย้อนกลับไปพิจารณาปัญหาของสังคมภาคต่างๆ อาจพบว่าชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤต ในด้านของความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและ ความยากจน หากพิจารณาประเด็นนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถเป็นคำตอบส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าว

โดยให้ความสำคัญกับการนำเอารายได้จากการท่องเที่ยวมาใช้ในโครงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกใหม่ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหลากหลายด้าน การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องมองให้เห็นถึงบริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับจุลภาคและระดับ มหภาคอันจะช่วยให้สามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับเงื่อนไขภายนอก และช่วยชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาประเทศที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้การที่ภาคเอกชนบางแห่งบางจังหวัดได้มีบทบาทเข้ามาผูกขาดธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว และบางครั้งได้มีผลกระทบต่อการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นขาดอำนาจในการจัดการท่องเที่ยวของตน จึงมีความจำเป็นที่จะมีการกำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับภาคประชาชน ในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยวในบริบทของชุมชนท้องถิ่น อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

นอกจากนี้ พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ (2549:1-2) ได้ให้แง่คิดถึงข้อควรระวังในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน กล่าวคือ การส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมของชุมชนมาก่อน อาจนำมาซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาในหลายๆด้าน เช่น ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบด้านวัฒนธรรมประเพณี ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชน มีข้อควรระวัง ดังนี้

1. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวต่อวัน
2. ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ และควรตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบ (ด้านลบ) ต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
3. เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งผู้ที่เป็นพันธมิตรและผู้ที่มีส่วนได้เสีย ซึ่งจะต้องประสานการจัดการร่วมกันเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

แม้หลายชุมชนจะมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมานาน และมีความพยายามในการพัฒนาระบบการจัดการอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีข้อจำกัดของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 2 ประการ (ยศ สันตสมบัติ 2547:297-298) ดังนี้

1. การขาดความมั่นใจในตนเอง ปัญหาสำคัญที่สุดที่องค์กรชุมชนประสบอยู่ เป็นผลมาจากความไม่มั่นใจว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน เนื่องจากการจัดโปรแกรมและการโฆษณา

ประชาสัมพันธ์โปรแกรมการท่องเที่ยวมีความล่าช้าและนักท่องเที่ยวต่างประเทศมักวางแผนการท่องเที่ยวล่วงหน้าเป็นเวลานาน จึงทำให้ยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวและทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจในการจัดการ ชาวบ้านส่วนใหญ่รวมทั้งกรรมการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านยังคงไม่กล้าต่อรองกับไกด์นำเที่ยว เพื่อปรับราคาค่าตอบแทนหรือเสนอขายโปรแกรมของหมู่บ้าน เพราะเกรงใจจะทำให้ไกด์ไม่พอใจและไม่พานักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน

2. การจัดการความขัดแย้ง ชุมชนท้องถิ่นทุกแห่งมีได้มีลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวและสมานฉันท์เสมอไป ในทางตรงกันข้าม ชุมชนอาจประกอบไปด้วยเครือญาติกลุ่มต่างๆ ซึ่งมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ มีการแข่งขันกันในเรื่องอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง เป็นต้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การเข้ามาของการท่องเที่ยวทำให้เกิดความแตกต่างทางชนชั้นในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น และความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในชุมชนก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แม้คณะกรรมการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านจะก่อตัวขึ้นจากตัวแทนของคนกลุ่มต่างๆ และพยายามจัดเวทีเพื่อปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนอยู่เป็นประจำ แต่ความขัดแย้งบางอย่างก็ยังไม่อาจแก้ไขให้ลุล่วงไปได้

สรุปได้ว่า หลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีจุดยืนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ วัตถุประสงค์ รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ ชุมชนเป็นผู้จัดการ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น ชุมชนเป็นผู้กำหนดรายได้ รายได้ ไม่ใช่รายได้หลัก มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน การพัฒนานั้นหลักการพัฒนาแบบองค์รวม

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. องค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เป็นการสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน ทำให้เกิดการยอมรับ เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

3. การจัดการ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

4. การเรียนรู้ สร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกและการตระหนักในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน การเรียนรู้ของชุมชนที่จะการปรับตัว ภายใต้บริบทของสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการตัวเอง ให้มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชน ต้องมีการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวตามหลักการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน มีข้อควรระวัง 6 ประการ ดังนี้

1. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวต่อวัน

2. ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ และควรตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบ (ด้านลบ) ต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

3. เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งผู้ที่เป็นพันธมิตรและผู้ที่มีส่วนได้เสีย ซึ่งจะต้องประสานการจัดการร่วมกันเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

4. การกำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับภาคประชาชน ในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยวในบริบทของชุมชน ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนให้เหมาะสม

5. ต้องคำนึงถึงการจัดการผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระจายผลประโยชน์ การเกิดกลุ่มผลประโยชน์ และความขัดแย้งของคนในชุมชน รวมถึงการกล้าต่อรองผลประโยชน์ที่เหมาะสมกับมคคเทศก์

6. ต้องสามารถการคาดคะเน การเข้ามาของนักท่องเที่ยวล้นหน้า ซึ่งความไม่แน่นอนอาจส่งผลต่อการขาดความมั่นใจในการเตรียมการรองรับ

2.3.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน

ปัจจุบันชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความหมายถึงผู้คนในท้องถิ่นที่ใดท้องถิ่นหนึ่งที่มีเขตแดนการปกครองภายใต้กฎหมายที่กำหนดในเรื่องความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวนั้น เนื่องจากสังคมไทยแต่เดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ยังอาศัยในเขตชนบทที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาเพื่อยังชีพ และมีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติอย่างแนบแน่น เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนทำให้ชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว และก่อผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนทั้งด้านบวกและผลลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548:156-160) ดังนั้นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงต้องคำนึงถึงผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมา เพื่อการเตรียมหามาตรการป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น และส่งเสริมผลกระทบด้านบวกเพื่อการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืนต่อไป (พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ 2549:9-10)

สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องคำนึงถึงผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมา เพื่อเตรียมมาตรการป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้น และส่งเสริมผลกระทบด้านบวกเพื่อการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืนต่อไป จำแนกผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ได้ส่งผลด้านบวกต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อาชีพและการจ้างงาน รายได้และการกระจายรายได้ การผลิตของชุมชน และการเกิดกองทุนพัฒนาชุมชน ได้ส่งผลด้านลบ ต่อการเกิดปัญหารายได้ในและนอกฤดูกาลท่องเที่ยว คุณภาพของแรงงาน ค่าครองชีพสูง การแก่งแย่งผลประโยชน์ การกระจายรายได้ ค่าใช้จ่ายการจัดการชุมชน ราคาที่ดิน และอิทธิพลเงินต่อชาวบ้าน

2. ด้านสังคม ได้ส่งผลด้านบวกต่อแบบแผนการประกอบอาชีพ ความเจริญทางสังคม มาตรฐานการครองชีพ โครงสร้างครอบครัว การเข้าใจอันดีกับนักท่องเที่ยว ความสามัคคี การป้องกันการอพยพย้ายถิ่น ความปลอดภัย ความภาคภูมิใจความเป็นเจ้าของทรัพยากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเสริมสร้างการศึกษา เกิดองค์ความรู้ การพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว การสร้างความมั่นใจแก่คนในชุมชน การสร้างพลังชุมชน การสร้างโอกาสให้แก่ผู้หญิง ผู้อาวุโสชุมชนมีส่วนร่วม ได้ส่งผลด้านลบ ต่อการเกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม ความผูกพันของครอบครัว ความไม่เป็นธรรม การแตกแยกของสังคม เพศพาณิชย์ การอพยพย้ายถิ่นของชุมชน การเอาเปรียบนักท่องเที่ยว อาชญากรรม และการเอาพื้นที่สาธารณะมาใช้เชิงพาณิชย์

3. ด้านวัฒนธรรม ได้ส่งผลด้านบวกต่อการใช้วัฒนธรรมดึงดูดใจนักท่องเที่ยว การฟื้นฟู สืบหวัดวัฒนธรรม การสร้างความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจของวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชุมชนและแขกผู้มาเยือน การผลิตและจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรม ได้ส่งผลด้านลบ ต่อการเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว การลดคุณค่าของวัฒนธรรม การทำลายศิลปวัตถุของชุมชน การดัดแปลงและใช้วัฒนธรรมประเพณีไม่เหมาะสม

4. ด้านสิ่งแวดล้อม ได้ส่งผลด้านบวกต่อการเกิดความตระหนักคุณค่าสิ่งแวดล้อม และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การรักษา ฟื้นฟูและเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อม การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี เกิดแนวร่วมรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ เกิดแบบแผนกฎกติกาการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน การจัดสรรรายได้เพื่อดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ได้ส่งผลด้านลบ ต่อการเกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรชีวภาพของชุมชน เกิดมลภาวะในชุมชน การทรุดตัวของทรัพยากรดิน การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน การรบกวนระบบนิเวศธรรมชาติทำให้เกิดความเสื่อมโทรม

2.3.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน

มณฑาดี พูลเกิด (2552:110-113) สรุปผลการศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ มี 11 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ การต้อนรับและบริการ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านการจัดการทางนิเวศวิทยา

ด้านกิจกรรม/เส้นทางการท่องเที่ยว ด้านการจัดการทางทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการตลาด ด้านการจัดการทางสังคม และวัฒนธรรม ด้านการจัดการรายรับ-รายจ่าย และด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม/ของที่ระลึก

2. ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มี 9 ตัวแปร ได้แก่ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มัคคุเทศก์ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน สมาชิกของกลุ่มที่ดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และคนในชุมชน

3. ด้านเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยว มี 9 ตัวแปร ได้แก่ ก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ยกย่องมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชน ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ลดมลพิษและมลภาวะที่เกิดจากการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน ลดการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ลดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน

4. ด้านการจัดองค์การ มี 11 ตัวแปร ได้แก่ การควบคุมองค์กร กฎ ระเบียบ องค์กร บทบาทหน้าที่องค์กร การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและนิเวศวิทยา การประสานงานและการสื่อสาร องค์กร การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาคน แผนการพัฒนางานองค์กร รูปแบบองค์กร โครงสร้างองค์กร เป้าหมายองค์กร

5. ด้านการควบคุม มี 9 ตัวแปร ได้แก่ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวตามศักยภาพของชุมชนมาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านนิเวศวิทยา จำนวนนักท่องเที่ยวตามศักยภาพชุมชน มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวตามศักยภาพชุมชน มาตรการในการพัฒนาและส่งเสริมด้านนิเวศวิทยา มาตรการในการพัฒนาและส่งเสริมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มาตรการในการพัฒนาและส่งเสริมด้านสังคมและวัฒนธรรม

6. ด้านการมีส่วนร่วม มี 10 ตัวแปร ได้แก่ มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม/ปฏิบัติตามแผน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา มีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ กติกา มีส่วนร่วมในการลงทุน มีส่วนร่วมในการวางแผน

7. ด้านความสามารถของชุมชน มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ความสามารถในการรองรับด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับด้านนิเวศวิทยา ความสามารถในการรองรับด้านสังคมและวัฒนธรรม และสมรรถนะของบุคลากรในการดำเนินงานการท่องเที่ยวในชุมชน

8. ด้านสิ่งจูงใจของชุมชน มี 3 ตัวแปร ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) ในชุมชน สิ่งดึงดูดใจ (attraction) ของทรัพยากรการท่องเที่ยว และการเข้าถึง (accessibility) ชุมชน

9. ด้านศักยภาพของชุมชน มี 5 ตัวแปร ได้แก่ ผู้นำและภาวะผู้นำ ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน สัดส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน จำนวนบุคลากรที่มีสมรรถนะในการดำเนินงานการท่องเที่ยวในชุมชน และกระบวนการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายของชุมชน

2.3.4 การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.3.4.1 ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกกับสภาพแวดล้อม

มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมตามความจำเป็น เพื่อสนองความต้องการของผู้มาเยือน นักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังช่วยป้องกันรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้เสื่อมโทรมลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ต้องมีความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

2.3.4.2 การจัดการขยะ

มีระบบการบริหารจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลต่างๆ

2.3.4.3 การจัดการคุณภาพเสียง

ระดับที่เหมาะสมและควบคุมระดับเสียงรบกวนให้อยู่ในระดับมาตรฐานการป้องกันแต่ละเขตการจัดการพื้นที่หรือกิจกรรม เพื่อมิให้ก่อให้เกิดผลต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2.3.4.4 การจัดการคุณภาพน้ำ

มีมาตรการในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ

2.3.4.5 การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

มีมาตรการในการควบคุมดูแลรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

2.3.4.6 การจัดแบ่งเขตพื้นที่ให้เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Zoning)

มีรูปแบบการจัดแบ่งเขตพื้นที่ออกเป็นเขตต่างๆ ความสำคัญของระบบนิเวศ และกิจกรรมที่ยอมรับได้เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับ สภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์

2.3.4.7 ความคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity)

มีมาตรการในการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว/กิจกรรม อันเหมาะสมสัมพันธ์กับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อป้องกันผลกระทบด้านลบ ที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

2.3.4.8 มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

มีการกำหนดมาตรการ แผนงาน ในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทางด้านวัฒนธรรม

2.3.4.9 การดำเนินการตามแผนแม่บทและ หรือแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

มีการจัดทำแผนแม่บทเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเกิดขึ้นและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2.3.4.10 คุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

มีการจัดการด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อการได้มาเยือนของนักท่องเที่ยว

2.3.5 กิจกรรมและการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

1. ประโยชน์และความคุ้มค่าในการเรียนรู้

ความพึงพอใจในคุณค่าเชิงการท่องเที่ยวและคุณค่าเชิงวิชาการตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างครบถ้วน

2. รูปแบบ เนื้อหา ความรู้และ วิธีการสื่อความหมายที่เหมาะสม

มีการจัดรูปแบบและวิธีการสื่อความหมายเหมาะสม ชัดเจน และมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ประกอบกับการมีความหลากหลายของโปรแกรมการสื่อความหมาย เช่น การสื่อความหมาย แบบแนวตั้ง แนวนอน หรือแบบผสมกลมกลืน อีกทั้งยังได้รับการออกแบบอย่างรอบคอบเพื่อให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

เพื่อผลสัมฤทธิ์สูงสุดทางด้านการสื่อความหมาย อีกทั้งสื่อความหมาย มีความน่าสนใจมีรูปแบบ และวิธีการสื่อความหมายที่หลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับประสบการณ์และความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มตลอดจนมีการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการสื่อความหมายอย่างต่อเนื่อง

3. ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ กิจกรรมเชิงนิเวศ

มีกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่นั้นและมีความเป็นไปได้ ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หลายประเภท เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกประกอบกิจกรรมตามความสนใจได้มากขึ้น

4. กิจกรรมมีความเหมาะสมหรือเอื้ออำนวยต่อกระบวนการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

รูปแบบกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อกระบวนการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนรูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นๆ

5. กิจกรรมเอื้ออำนวยหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเอื้ออำนวยหรือเสริมสร้างให้สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนาด้านกระบวนการคิดเพื่อให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.3.6 การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร นักท่องเที่ยว

1. ผลประโยชน์ต่อชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมความสามารถในการควบคุม ดูแล และป้องกันผลกระทบด้านลบ หรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้อย่างถูกวิธีเพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมอันดีของชุมชน

2. ผลประโยชน์ต่อชุมชนด้านเศรษฐกิจและการกระจายรายได้

ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และโอกาสที่ดีอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริม และพัฒนา การท่องเที่ยวในพื้นที่

3. โอกาสในการสนับสนุนด้านการพัฒนาและการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ

โอกาสในการได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาต่างๆ จากองค์กรของรัฐ เอกชน และการพึ่งพาตนเองทั้งในระดับท้องถิ่น หรือระดับประเทศ เช่น โอกาสในการของบประมาณ สนับสนุน โครงการท่องเที่ยว โอกาสในการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ อันเชื่อนองค์ความรู้ที่มีความต้องการ และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

4. ความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การที่ชุมชนให้การยอมรับหรือแสดงความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ในชุมชนเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยว คนต่างถิ่นเข้าไปเที่ยวชม ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน และโอกาสที่คนในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด – ตัดสินใจ และร่วมกำหนดนโยบายตลอดจนแผนแม่บท การพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตของชุมชนของตน

5. ความตระหนักต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจ ชุมชน องค์กร พื้นที่ และนักท่องเที่ยว

ทุกฝ่ายมีความตระหนักและเข้าใจร่วมกันถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่อันจะสามารถเกิดจากการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว

2.4 เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

2.4.1 บริบทพื้นที่และชุมชน

พื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลา นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูงมาก โดยพื้นที่ 4 ตำบลของอำเภอสะเดา ได้แก่ ตำบลสำนักขาม ตำบลปาดังเบซาร์ ตำบลสำนักแต้ว และตำบลสะเดา ได้รับการประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา รวมพื้นที่ประมาณ 552.3 ตารางกิโลเมตร เดิมทีขอบเขตของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลาครอบคลุมเพียง 2 ตำบล คือ ตำบลสำนักขามที่มีด่านศุลกากรสะเดาเป็นพื้นที่ที่มีสินค้าผ่านเข้าออกด้วยการขนส่งทางรถยนต์ และตำบลปาดังเบซาร์ที่มีด่านศุลกากรปาดังเบซาร์เป็นด่านขนส่งทางรถไฟที่เชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซีย แต่หลังจากนั้นมีการเพิ่มพื้นที่ตำบลสะเดา เนื่องจากเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอซึ่งเป็นสถานที่ให้บริการราชการต่างๆ และเพิ่มพื้นที่ตำบลสำนักแต้ว เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ซึ่งถูกใช้เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา อีกทั้งยังมีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นป่าต้นน้ำ มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งนับเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม แนวทางการสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาในระยะ 5 ปีแรกจะเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและตัวด่านศุลกากรในพื้นที่เป็นหลัก ส่วนโครงการลงทุนขนาดใหญ่อย่างถนนมอเตอร์เวย์มีแผนการก่อสร้างหลังจากด่านศุลกากรแห่งใหม่แล้วเสร็จ จะเห็นว่าทุกโครงการล้วนเชื่อมโยงเศรษฐกิจการค้าการท่องเที่ยวชายแดนในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะในส่วนของจังหวัด

สงขลาเข้าไว้ด้วยกัน ตั้งแต่การขนส่งทางบกด้วยระบบถนนและ ระบบราง การขนส่งทางทะเล การพัฒนาท่าเรือ นิคมอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร การค้า การบริการ และการท่องเที่ยว

บริบทชุมชนชายแดนสะเดาส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่นและเพิ่งก่อตั้งได้ไม่นาน ผลจากความแออัดจึงทำให้ชุมชนเริ่มเสื่อมโทรม โครงสร้างพื้นฐานมีปัญหาเกือบทุกด้าน อีกทั้งชุมชนมิได้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการนำเข้า-ส่งออกเท่าใดนัก ทำให้ชุมชนต้องอาศัยรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก

2.4.2 กลไกการขับเคลื่อน

จังหวัดสงขลาได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลาให้เป็นไปตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนด ดังนี้

2.4.2.1 การจัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop Service: OSS)

จังหวัดสงขลาโดยปัจจุบันใช้ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 11 เป็นสำนักงานศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop Service: OSS) จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นศูนย์บริการข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการต่าง ๆ ของผู้ประกอบการ และนักลงทุน ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

2.4.2.2) การเสนอให้นิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (นิคมฉลุง) เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ตามที่จังหวัดสงขลาได้เสนอให้นิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (นิคมฉลุง) เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรองรับการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ขณะนี้ คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2558 โดยอยู่ระหว่างการประกาศเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

2.4.2.3) การจัดหาพื้นที่เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

พื้นที่ของทางราชการที่สามารถนำมาใช้ได้ทันทีตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนดนั้น พื้นที่ของจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ สปก. ซึ่งมีผู้ครอบครองสิทธิที่ดินทั้งพื้นที่สำหรับพื้นที่สาธารณประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน และส่วนราชการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สำหรับพื้นที่ที่จังหวัดสงขลาเห็นว่ามีความเหมาะสมและสามารถดำเนินการขอให้พื้นที่ได้ทันที คือพื้นที่ที่ศาลแพ่งมีคำสั่งให้ยึดและอายัดทรัพย์สินตามคำสั่งคณะกรรมการธุรกรรมโดยให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นผู้ดำเนินการดูแลเก็บรักษาทรัพย์สิน ซึ่งมีที่ดินในบัญชี จำนวน 1,247 ไร่ 1 งาน 65 ตารางวา ตั้งอยู่ในตำบลสำนักขามติดกับบริเวณ สถานที่ก่อสร้างด่านศุลกากรสะเดาแห่งใหม่และพื้นที่ใกล้เคียง สถานะปัจจุบันศาลฎีกาได้มีคำพิพากษา ถึงที่สุดแล้ว โดยมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามคำพิพากษาที่ 21821/56 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2556 ซึ่งศาลแพ่งได้อ่านคำพิพากษา ศาลฎีกาดังกล่าวให้คู่ความฟังแล้ว เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2557 หลังจากมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะต้องส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวให้เป็นของทางราชการ โดยกรมธนารักษ์จะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการที่ดิน

พื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณใกล้กับสถานที่ก่อสร้างด้านศุลกากรสะเดาแห่งใหม่ มีถนนสายหลักเชื่อมถึงชายแดนประเทศมาเลเซีย (ห่างจากชายแดนระยะทาง 1.5 กิโลเมตร) มีระบบสาธารณูปโภคเบื้องต้นสามารถรองรับการดำเนินงานได้ทันที จังหวัดสงขลาได้แจ้งให้กระทรวงมหาดไทยทราบ และพิจารณาในเรื่องดังกล่าวแล้ว

2.4.3 การวางแผนการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

จังหวัดสงขลาได้จัดแผนงานโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจร และการขนส่งในการรองรับการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ดังนี้

- โครงการก่อสร้างสถานีรถไฟ ปาดังเบซาร์ งบประมาณ 9,799,000 บาท ผู้รับจ้างคือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สิงหา 20 ซึ่งการรถไฟได้ส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับจ้างแล้ว เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558 มีระยะเวลาก่อสร้างทั้งสิ้น 270 วัน ตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2558 – 7 พฤศจิกายน 2558
- โครงการศึกษาและออกแบบระบบรถไฟทางคู่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า ช่วงหาดใหญ่-ปาดังเบซาร์ (อยู่ระหว่างดำเนินการของสำนักงานนโยบายและแผนขนส่งจราจร)
- โครงการก่อสร้างและปรับปรุงถนนเลียบชายแดนไทย-มาเลเซียสายบ้านไทยจังโหลน ตำบลสำนักขาม – ตำบลปาดังเบซาร์ ระยะทาง 30 กิโลเมตร งบประมาณรวม 325,000,000 บาท
- โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองแนวใหม่สายอำเภอหาดใหญ่-ชายแดนไทย-มาเลเซีย งบประมาณ 500,000,000 บาท ขณะนี้อยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่

2.5 แผนพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

2.5.1 แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน

จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน อันประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซียและติดทะเล ทั้งฝั่งอันดามันและอ่าวไทย มีบทบาทเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเล อย่างพารา ไม้ยางพาราที่สำคัญของภาคใต้ มีแหล่งท่องเที่ยวเมืองชายแดนรองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา-อาดัง ราวี หลีเป๊ะ ในจังหวัดสตูล และป่าลาบาบา ในจังหวัดยะลาและนราธิวาสที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศ มีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงสู่ต่างประเทศทั้งท่าเทียบเรือน้ำลึกสงขลา สนามบินนานาชาติหาดใหญ่ ถนน รถไฟ รวมทั้งด่านพรมแดนที่เป็นช่องทางทางการค้าการท่องเที่ยว และการคมนาคมขนส่งกับประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย โดยมีจังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ บริการ คมนาคมขนส่ง และมีสถาบันการศึกษาที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาคมนาคมไม่สงบโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาโดยรวม

ดังนั้นกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน จึงมีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2557–2560 คือ “ศูนย์กลางการพัฒนาอย่างพารา ฮาลาล และการท่องเที่ยว สู่

อาเซียน” ต่อมาในปี พ.ศ.2558 กลุ่มจังหวัดฯ ได้ทบทวนยุทธศาสตร์ และได้ปรับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน เป็น “ประตูการค้าชายแดน การท่องเที่ยว สู่อาเซียน” และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 4 ข้อ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า ยางพารา และการตลาดอย่างเป็นระบบครบวงจร มีเป้าประสงค์เพื่อผลผลิตยางพาราและผลิตภัณฑ์ยางมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม มีเป้าประสงค์เพื่อให้รายได้จากการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3: ส่งเสริมและพัฒนา การค้าการลงทุน และระบบโลจิสติกส์ รองรับ มีเป้าประสงค์เพื่อให้โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ระบบโลจิสติกส์ ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถรองรับการพัฒนาของกลุ่มจังหวัดและเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทรัพยากรมนุษย์ได้รับการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 4: พัฒนาสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมูลค่าเพิ่ม และสอดคล้องกับความต้องการ มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการฮาลาลให้ได้มาตรฐานของอาเซียน

2.5.2 แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลาได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดสงขลา 4 ปี (พ.ศ.2557-2560) โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา คือ “สงขลา ศูนย์กลางเศรษฐกิจภาคใต้ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพ สู่อาเซียน” ซึ่งในแผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ.2557-2560 (ฉบับทบทวน) มียุทธศาสตร์ที่สำคัญและกำหนด Positioning ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZs) สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 ยุทธศาสตร์และกำหนด Positioning ของจังหวัดสงขลา

ประเด็นยุทธศาสตร์	Positioning
ยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนาภาคการเกษตร อุตสาหกรรม การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และบริการ	เศรษฐกิจขยายตัว และประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
ยุทธศาสตร์ที่ 2: เสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน	ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น
ยุทธศาสตร์ที่ 3 : พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนฐานความรู้และพหุวัฒนธรรม	ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีบนวิถีความพอเพียงตามเกณฑ์วัดความสุขมวลรวม
ยุทธศาสตร์ที่ 4: อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้ประชาชน และรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2557-2560 (ฉบับทบทวน)

จากมติเห็นชอบของที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2557 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 ซึ่งมีมติเห็นชอบพื้นที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ในพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลปาดังเบซาร์ ตำบลสำนักขาม ตำบลสำนักแต้ว ตำบลสะเดา ให้เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากในพื้นที่มีด่านสะเดาและด่านปาดังเบซาร์ ซึ่งมีศักยภาพในการจัดตั้งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระยะแรกตามมติ กนพ. ซึ่งมีระดับความเหมาะสมของพื้นที่ที่เหมาะสมมาก จำนวน 88,500.21 ไร่ เมื่อพิจารณาความสอดคล้องของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา กับตำแหน่งจุดยืนทางยุทธศาสตร์ ของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด พบว่า จังหวัดสงขลาได้กำหนดจุดยืนทางยุทธศาสตร์ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและยุทธศาสตร์ประเทศ (Country Strategy) เพื่อรักษารายได้เดิมและสร้างรายได้ใหม่ ดังนี้

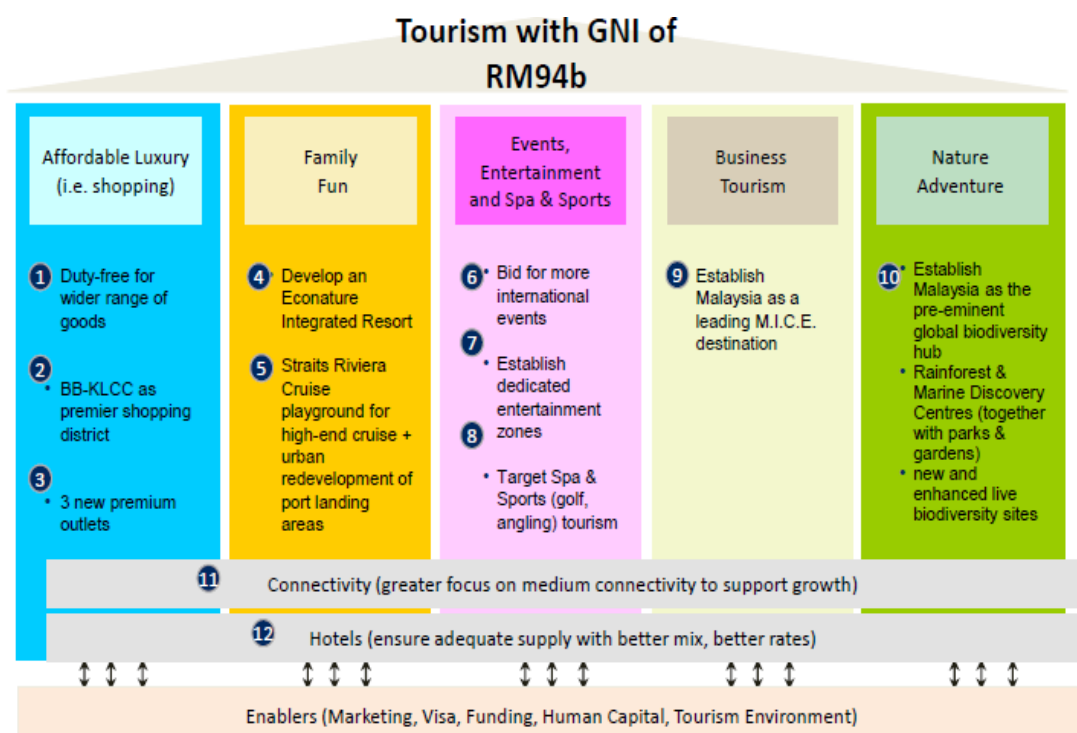
- การสร้างฐานรายได้ใหม่: อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเลอุตสาหกรรมต่อเนื่องยางพารา/ไม้อยางพารา/พลังงาน
- การสร้างฐานรายได้เดิม: การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการเกษตร

เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาได้ดำเนินการตามแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2557-2560) เน้นเรื่องสำคัญในการสร้างรายได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ นอกจากนี้ จังหวัดได้กำหนดบทบาททางยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับพื้นที่ให้เป็นคลัสเตอร์เกษตรอุตสาหกรรม-โลจิสติกส์สู่ตลาดโลก และจากการประกาศพื้นที่ SEZs ส่งผลให้จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องพิจารณาการพัฒนาในระยะเร่งด่วน จึงได้กำหนดกิจกรรมและแผนการดำเนินงาน ในปี พ.ศ. 2558-2559 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.6 การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูระดับภูมิภาค

2.6.1 ประเทศมาเลเซีย

ธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศมาเลเซียเป็นภาคเศรษฐกิจหลักของรัฐบาลประเทศมาเลเซีย จากนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียที่มุ่งเน้นการเปิดเสรีภาคบริการมากขึ้น และการกำหนดให้การท่องเที่ยวในมาเลเซียเป็น “Malaysia Truly Asia” ตั้งแต่ปี 1999 ซึ่งจากรายงานความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว 2017 ของ World Economic Forum (WEF) พบว่าประเทศมาเลเซียเป็นอันดับที่ 25 จากทั้งหมด 141 ประเทศ โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมากเป็นอันดับ 1 ในอาเซียน จากการกำหนดวิสัยทัศน์ 2020 นำมาสู่การจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวมาเลเซีย ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงการท่องเที่ยวมาเลเซีย โดยได้กำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวมาเลเซียที่มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองวิสัยทัศน์ 2020 นั่นคือ ต้องการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเป็น 36 million และเพิ่มรายได้เป็น RM168 billion ภายในปี 2020 ดังรูปภาพที่ 2.1

รูปภาพที่ 2.1 กลยุทธ์การท่องเที่ยวมาเลเซีย
ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวมาเลเซีย

นอกจากนี้ทางกระทรวงการท่องเที่ยวยังได้นำเอาความหลากหลายมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ความหลากหลายทางภาษา ความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม การได้รับการแต่งตั้งเป็นมรดกโลกของรัฐปีนังและมะละกา และการจัดประเพณีต่างๆ และมีการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยการส่งเสริมโครงการการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว (green tourism) ซึ่งมีกิจกรรมหลักๆ คือ การลด carbon footprint การให้รางวัลสำหรับการท่องเที่ยวสีเขียว โปรแกรมการปลูกต้นไม้ 1 ต้น และโครงการ 1Malaysia green 1Malaysia clean โดยมีกิจกรรมคือ อุทยานและสวน โครงการทำความสะอาด เป็นต้น

2.6.2 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เป็นหมู่เกาะที่มีขนาดเล็ก มีพื้นที่รวม 699.4 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะสิงคโปร์ และเกาะใหญ่น้อยบริเวณรายรอบ รวม 63 เกาะ เกาะใหญ่ที่สุด คือ เกาะ Singapore รองลงมา ได้แก่ เกาะ Jurong เกาะ Pulau-tekong เกาะ Pulau-ubin และเกาะ Sentosa ประชากรร้อยละ 60 เป็นชาวจีน ร้อยละ 10 เป็นชาวมาเลย์ ร้อยละ 7 เป็นชาวอินเดีย อีกร้อยละ 23 เป็นประชากรเชื้อชาติอื่นๆ ความหลากหลายของประชากรดังกล่าวทำให้สิงคโปร์มีภาษาพูดหลายภาษา อาทิ แมนดาริน อังกฤษ มลายู และทมิฬ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศสิงคโปร์มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจของคณะกรรมการการท่องเที่ยวของสิงคโปร์ (STB) พบว่า ปี พ.ศ. 2559 จำนวนนักท่องเที่ยวขยายตัวเพิ่มขึ้น 7.7% เป็น 16.4 ล้านคน โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากจีนเพิ่มขึ้น 36% ขณะที่

นักท่องเที่ยวจากอินโดนีเซียเพิ่มจำนวนขึ้น 6% และนักท่องเที่ยวจากอินเดียเพิ่มขึ้น 8% และรายรับจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 13.9% เป็น 24,800 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ จากอาหารและเครื่องดื่ม การช้อปปิ้งและค่าใช้จ่ายด้านที่พัก ทั้งนี้จากนโยบายการส่งเสริมและพัฒนากิจการท่องเที่ยวของคณะกรรมการการท่องเที่ยวของสิงคโปร์ โดย ปี พ.ศ. 2559 ได้ส่งเสริมให้สิงคโปร์เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ โดยมีการสนับสนุนการจัดอีเวนต์ทางธุรกิจมากกว่า 410 งาน เพิ่มขึ้น 15% จากตัวเลขในปี 2558 นอกจากนี้ ได้มีมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวออกมาเป็นจำนวนมาก รวมถึงแคมเปญ 20 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ทั่วโลก เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มจำนวนขึ้นในปี 2558 และการปรับโครงสร้างเพื่อปรับปรุงการก่อสร้างในอุตสาหกรรมโรงแรมและตัวแทนการท่องเที่ยว

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัฐจวน ประวัติเมือง (2558) ได้ศึกษาแนวทางการยกระดับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมล้านนาสู่การบริหารธุรกิจโรงแรม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมล้านนา ระดับสุนทรียภาพ และวิเคราะห์การบริหารเพื่อหาแนวทางยกระดับด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเน้นการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อค้นหาภูมิปัญญา อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารงานโรงแรมระดับ 3 ดาว ใช้การสังเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบ สามเส้า ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างชาติ อย่างละ 400 ตัวอย่าง เพื่อระดับสุนทรียภาพ และประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ หาค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบด้วย One – Way ANOVA ผลการวิจัย พบว่าภูมิปัญญาและวัฒนธรรม มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ 10 กลุ่ม คือ 1) อาหาร 2) ภาษา 3) การแต่งกาย 4) กิจกรรมประเพณี 5) สถาปัตยกรรมศาสตร์ อากาศและพืชพันธุ์ไม้ 6) ดนตรี 7) สถาปัตยกรรม 8) จิตรกรรมและประติมากรรม 9) บุคลิกลักษณะและวิถีชีวิต 10.) อื่น ๆ อาทิ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการแพทย์แผนไทย ส่วนระดับความสุนทรียภาพ พบว่าคุณค่าจากสภาพธรรมชาติและอากาศสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่คุณค่าทางสถาปัตยกรรม บุคลิกลักษณะท่าทาง กิริยามารยาทของผู้คน ความงามเกี่ยวกับคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและกิจกรรมทางประเพณี ตามลำดับ สำหรับแนวทางการยกระดับผู้บริหารโรงแรมต้องสร้างเสริมองค์ความรู้ด้าน วัฒนธรรมให้กับบุคลากรโรงแรมที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สร้างเครือข่ายทุกระดับทั้งหน่วยงานและชุมชน สร้างและจัดโรงแรมเป็นศูนย์เรียนรู้ แสดง จำหน่าย และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยสภาวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็น พี่เลี้ยง และใช้ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือปรับความสมดุลระหว่างการทำ ธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อชุมชน

จามรี พระสุนิล (2560) ได้ศึกษาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชุมชนเทศบาลเวียงเชียงแสน เพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้ง 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดเจดีย์หลวง ชุมชนริมโขง ชุมชนทัพพาน ชุมชนวัดผ้าขาวบ้าน ชุมชนเจ้าแม่นางเซ่งและชุมชนวัดพระเจ้าล้านทอง พบว่า แผนยุทธศาสตร์ชุมชนเทศบาลเวียงเชียงแสน ประกอบด้วย คือ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตคนในสังคมภายใต้แบรนด์เมืองประวัติศาสตร์ล้านนาและโลกาภิ

รัตน์ 2) ยุทธศาสตร์การสร้างพื้นที่ สาธารณะเพื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งพื้นที่ทางกายภาพและสังคมออนไลน์ และ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ชุมชนเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนสำคัญที่สามารถพัฒนา สังคม ชุมชนเทศบาล ตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงรายสู่การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน และการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดน การท่องเที่ยวบนฐานประวัติศาสตร์ โบราณคดีและการพัฒนา พบว่าชุมชนมีจุดเด่นสำคัญในเชิงพื้นที่ที่เหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการคมนาคมขนส่ง และได้้นำจุดเด่นดังกล่าว มาวิเคราะห์ร่วมกับการสนับสนุนเชิงนโยบายในพื้นที่เวียงเชียงแสน และจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชุมชนที่มี วิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันในการเข้าสู่พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและการท่องเที่ยวของ ชุมชนเทศบาลเวียงเชียงแสน อำเภอเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งแผนพัฒนาหรือแผนยุทธศาสตร์ชุมชนนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในระดับ ฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การแข่งขันและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทาง ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่อไป

ฤทัยรัตน์ เปล่งวรรณ และคณะ (2560) การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวข้ามแดนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย และแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบการประเมินขีดความสามารถในการรองรับ การท่องเที่ยวข้ามแดน กรณีศึกษาพื้นที่ชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย และแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ขีดความสามารถการรองรับการท่องเที่ยวเฉลี่ยทุกพื้นที่ของทั้งจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงจำปาสักมีขีดความสามารถในการรองรับได้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.78 และร้อยละ 35.44 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หากแยกพิจารณารายอำเภอของแต่ละจังหวัด พบว่า ความสามารถในการรองรับสูงสุดของจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร คิดเป็นร้อยละ 69.24 และต่ำสุดอยู่ที่อำเภอน้ำขุ่น คิดเป็นร้อยละ 18.69 ในขณะที่พื้นที่ที่มีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวสูงสุดของแขวงจำปาสัก อยู่ที่เมืองปากซอญ คิดเป็นร้อยละ 55.31 และต่ำสุดคือเมืองบางเจียงเจริญสุข คิดเป็นร้อยละ 7.26 นอกจากนี้ พบว่าตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวข้ามแดนอย่างยั่งยืน คือ อัตราการเกิดใหม่ของอาชีพงานในพื้นที่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว การให้บริการจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อการเสริมศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว และเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนวทางการวางแผนนโยบายด้านการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุน การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

งานวิจัยที่ผ่านมาได้พบว่าข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่ผ่านมามีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้น แต่ยังมีข้อคัดค้านในบางส่วนโดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการในเขตเศรษฐกิจพิเศษว่าจะมีรูปแบบใด รวมทั้งร่างกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการมากเกินไป หรือประเด็นช่องว่างทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการจัดการที่อาจสร้างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือประเด็นการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลดบทบาทอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาค การหักทวงจากประชาชนในเขตพื้นที่ที่จะสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากขาดการมี

ส่วนร่วม ดังนั้นการพิจารณาเพื่อให้มีการจัดตั้งเศรษฐกิจพิเศษใดๆ ควรให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นเป็นสำคัญ

2.8 กรอบแนวคิดงานวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้กรอบแนวคิดงานวิจัย ดังนี้

รูปภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา มีวิธีการดำเนินการวิจัย รายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

2) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายูของคนในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ปลัดตำบล หรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองสะเดา เทศบาลตำบลสำนักขาม องค์การบริหารส่วนตำบลสำนักแก้ว เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ เทศบาลตำบลปาดัง จำนวนทั้งสิ้น 5 คน

2.2) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในพื้นที่ จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสงขลา-พัทลุง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสงขลา และสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอสะเดา จำนวนทั้งสิ้น 3 คน

2.3) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ได้แก่ ตัวแทนจากผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้า ในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล

2.4) ตัวแทนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายูในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษานโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ประกอบด้วย 2 แบบ คือ แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกการจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการรวบรวมประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหน่วยงานภาครัฐ เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แผนการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- ผลกระทบจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่
- วิธีการหรือกระบวนการกำหนดนโยบายหรือแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา
- การกำหนดตัวชี้วัดที่สำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันนโยบายหรือแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาไปสู่กลุ่มเป้าหมาย
- รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา
- การนำวิถีวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น วิถีวัฒนธรรมมลายู ฯลฯ มาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

1.2) แบบบันทึกการจัดประชุมกลุ่มย่อย เป็นการรวบรวมประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์จากการประชุมกลุ่มย่อยของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เพื่อจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

2) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบบันทึกการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดค่าคะแนนของความเที่ยงตรงดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้อง
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้อง
- 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามไม่มีความสอดคล้อง

จากนั้นนำค่าคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

- เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง
- $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อจากผู้เชี่ยวชาญ
- N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแผนการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

3.3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 แห่ง เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แผนการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

3.3.3 การประชุมกลุ่ม เป็นการประชุมกลุ่มย่อยของหน่วยงานภาครัฐ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 5 แห่ง หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสงขลา-พัทลุง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสงขลา สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอสะเดา ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

3.4 การวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 การสังเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบ ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากผลงานวิจัยของโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ เพื่อกำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แผนการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

3.4.2 การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นในการจัดทำ นโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมลาย

3.4.3 การสังเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและทำการปรับปรุงข้อมูล เพื่อจัดทำ นโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

บทที่ 4

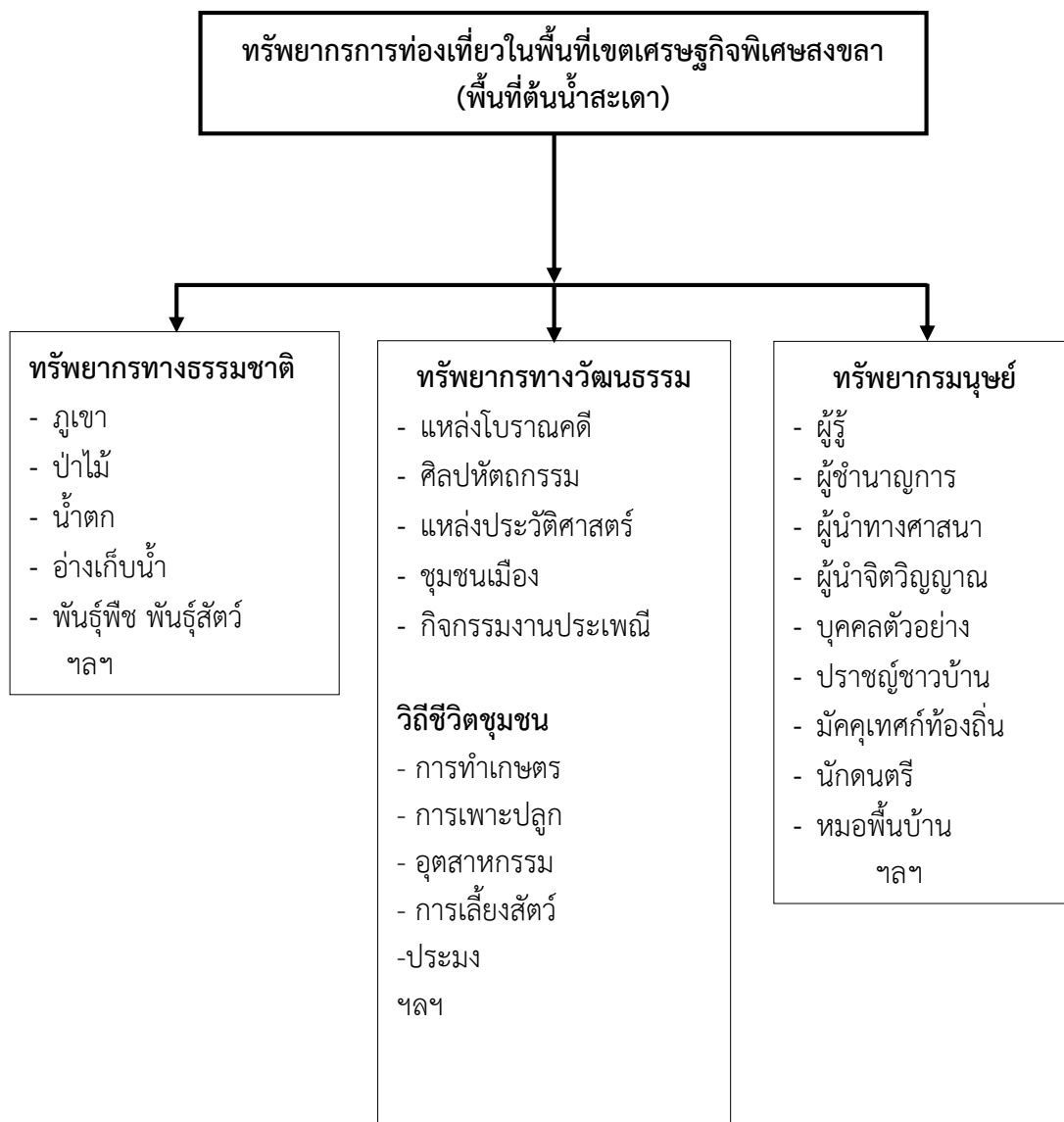
ผลการศึกษา

แผนงานวิจัยนโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา มีวัตถุประสงค์ได้แก่ 1) ศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน 2) จัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมลายทั้งในระดับประเทศท้องถิ่น และชุมชนเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน และ 3) เสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

4.1 สถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน

4.1.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาประกอบด้วยพื้นที่ 4 ตำบลของอำเภอสะเดาได้แก่ ตำบลสำนักขาม ตำบลปาดังเบซาร์ ตำบลสำนักแต้ว และตำบลสะเดา ของจังหวัดสงขลา หรืออีกนัยหนึ่งตามลักษณะภูมิโนเวศ คือ พื้นที่ที่ต้นน้ำสะเดา อันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งกำเนิดของพรรณพืช พรรณสัตว์ เป็นที่อยู่อาศัยของผู้คน ก่อเกิดประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้ที่อาศัยอยู่ ซึ่งแนวคิดของการจัดการต้นน้ำ ได้กำหนดพื้นที่ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยอาศัยหลักการทางอนุรักษ แต่เป็นการใช้หลักการทางอนุรักษปฏิบัติ หมายถึงว่า ให้มีการกำหนดเขตที่ดินเป็นเขตๆ ตั้งแต่ให้มีกิจกรรมต่างๆ เขตพัฒนา และเขตที่ต้องสงวนไว้มิให้มีการใช้ทรัพยากรเลย (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2551) พื้นที่ต้นน้ำดังกล่าวจึงมีทรัพยากรที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติอันประกอบด้วย ภูเขา ป่าไม้ อ่างเก็บน้ำ หนองน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ก่อให้เกิดสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปหัตถกรรม กิจกรรมงานประเพณี ชุมชนเมืองเป็นต้น และขาดไม่ได้ คือ การประกอบอาชีพต่างๆ เช่น เกษตร การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ ประมง โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ของคนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัย โดยมีแหล่งท่องเที่ยวหลักมีความหลากหลายในภูมิโนเวศทั้ง เขา ป่า นา เมือง และอ่างเก็บน้ำ กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล ดังแสดงในรูปภาพที่ 4.1

รูปภาพที่ 4.2 แสดงประเภททรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

4.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา มีทั้งทางธรรมชาติ ทางโบราณสถาน ประวัติศาสตร์และศาสนา ทางวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต รวมทั้งประเภทที่สร้างใหม่ ทั้งนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่มีอยู่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายู ดังแสดงในตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 ข้อมูลแสดงประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ตำบล	ประเภททรัพยากรการท่องเที่ยว			
	ธรรมชาติ	โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนา	วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต	ประเภทที่สร้างใหม่
1. สำนักแต้ว	-น้ำตกราชวัง (โตนไม้ปัก) -คลองยนต์ (ล่องแก่ง)	-วัดห้วยคู	ประเพณีกวนข้าวอาซูรอการนุ่งผ้าถุงปาเต๊ะ ข้าวยาน้ำบูดูงานแต่งงาน (นีกะห์) ระบายตารีกีปัส	-อ่างเก็บน้ำ
2. สำนักขาม	-อ่างเก็บน้ำกงสีขาว	-พระพิฆเนศใหญ่	ประเพณีกวนข้าวอาซูรอการนุ่งผ้าถุงปาเต๊ะ ข้าวยาน้ำบูดูงานแต่งงาน (นีกะห์) ระบายตารีกีปัส	-Jurassic world Dinosaur Park -หมู่บ้านอาเซียน -สวนสนุกหมีแพนด้า -สถานที่ท่องเที่ยวยามราตรี
3. ปาดังเบซาร์	-เขาเขียน อันซีนปาดังเบซาร์	-วัดถ้ำเขารูปช้าง -บ้านวิถีมลายู	ตลาดปาดังเบซาร์ ประเพณีกวนข้าวอาซูรอการนุ่งผ้าถุงปาเต๊ะ ข้าวยาน้ำบูดูงานแต่งงาน (นีกะห์) ระบายตารีกีปัส	สวนสาธารณะ
4. สะเดา	-เขาเล่ ทะเลหมอก		-ตลาดสามชาติพันธุ์ ประเพณีกวนข้าวอาซูรอ การนุ่งผ้าถุงปาเต๊ะข้าวยาน้ำบูดูงานแต่งงาน (นีกะห์) ระบายตารีกีปัส	-พุทธอุทยานเขาเล่ -อ่างเก็บน้ำคลองสะเดา

4.1.3 ศักยภาพการท่องเที่ยวเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

จากผลการศึกษาของโครงการ 1 อำเภอ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา พบว่า อำเภอสะเดาโดยภาพรวมมีศักยภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 และสำหรับด้านความสะดวกในการเข้าถึง การตอบรับของประชาชน และด้านการจัดการมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00, 4.19 และ 4.33 ตามลำดับ โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยว ดังนี้

4.1.3.1 การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ป่าต้นน้ำ น้ำตก อ่างเก็บน้ำ น้ำตก สวนป่า หุ่นา ฯลฯ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จะประกอบด้วย ดูนก ปั่นจักรยาน ล่องแก่ง พายเรือคายัค ตกปลา ส่องสัตว์ ล่องเรือ ล่องแพ ถ่ายภาพ ชิมอาหาร การเดินป่า แคมป์ปิ้ง ดูดาว สัมผัสทะเลหมอก ชิมผลไม้ กิจกรรมรอบกองไฟ ถ่ายทำสารคดี ชมวิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ

4.1.3.2 วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเชื่อ พบมีหลากหลายในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- **วิถีชีวิตและความเป็นอยู่** พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษมีภูมิประเทศ ประกอบด้วย ควบ สวน นา วิถีชีวิตชุมชนในสังคมชนบท ที่น่าจะนำมาประยุกต์ให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยว ดังตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 ข้อมูลแสดงอาชีพ กิจกรรมท่องเที่ยว ทำนา ทำสวน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

อาชีพ กิจกรรมท่องเที่ยว	ทำนา	ทำสวน
กิจกรรมท่องเที่ยว	- การไถนา	- เรียนรู้พันธุ์พืช
	- ดำนา	- การทำสวนผลไม้
	- ปลูกรั้ว	- การเก็บผลไม้
	- หว่านข้าว	- เรียนรู้สวน
	- เกี่ยวข้าว	สมุนไพร
	- นวดข้าว	- การแปรรูปผลไม้
	- สีข้าว	- เลือกซื้อผลไม้/
	- เรียนรู้พันธุ์ข้าว	พรรณไม้
	- เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ จาก	
	ข้าว	

- **การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้าน** พบว่าการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้านในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ การแสดงมโนราห์ ลิเกฮูลู การแข่งขันนกเขา ขวาลี้อย และนกกรงหัวจุก

- **ความเชื่อ** ประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องทวด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ผู้สูงอายุซึ่งเป็นต้นบ่อ ของผู้คนทั่วไป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้คุณ คุ่มครองชุมชน หากไม่ทำตามสามารถให้โทษได้ เช่น ทวดที่ตำบลปริก ศาลเจ้าแปะกง เป็นต้น ความเชื่อความศรัทธาในตัวพระเกจิอาจารย์ ถือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ต้นน้ำสะเดาหรือเมืองชายแดน สำหรับนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว เดินทางเข้าท่องเที่ยวในพื้นที่จำนวนมาก โดยที่นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเดินทางไปตามวัดต่างๆ เพื่อไปขอพร เช้าวัดมุงคล ถวายสังฆทาน ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน เป็นต้น

4.1.3.3 กิจกรรมงานประเพณี ประกอบด้วย งานทอดผ้าป่า ทอดกฐิน แห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีชักพระ ทำบุญวันว่าง (วันสงกรานต์) ทำบุญเดือนสิบ ประเพณีชิงเปรต ประเพณีทำบุญสองศาสนา วันฮารีรายอ ทำบุญกุโบร์ (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6) ถือศีลกินเจ เป็นต้น

4.1.3.4 โบราณสถานและโบราณวัตถุ แหล่งโบราณสถาน และโบราณวัตถุในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยพุทธอุทยานเขาเล่ วัดโบราณและเก่าแก่ในพื้นที่ ได้แก่ วัดห้วยคู วัดถ้ำเขารูปช้าง ต่างๆ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วย ชมสถาปัตยกรรม บนบานสานกล่าว

4.1.3.5 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญและชุมชนต่างๆ ในอดีต ประกอบด้วย ประวัติหลวงพ่อทวด เส้นทางท่องเที่ยวทางบกตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๗ รัชกาลที่ ๙ เส้นทางย้อนรอยประวัติศาสตร์อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง เส้นทางตามรอยฐานทัพญี่ปุ่น เส้นทางค้าขายชายแดนไทย-มาเลเซีย เป็นต้น

4.1.3.6 การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือ ปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนภายในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

4.1.4 ปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

การศึกษาผลกระทบการท่องเที่ยวเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลามีหลากหลายวิธีการในหลายเวที สรุปผลตามวิธีการศึกษา ดังนี้

4.1.4.1 ผลการศึกษาจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย

ผลจากเวทีประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมองในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 4 ตำบล คือ สำนักแต้ว ปาดังเบซาร์ สะเดา และสำนักขาม ได้มีการเขียนสรุปผลจากการระดมสมองเป็นประเด็นปัญหา ปัญหาด้าน รายละเอียดประเด็นปัญหา และสาเหตุของปัญหา ดังนำเสนอในตารางที่ 4-3 ดังนี้

ตารางที่ 4-3 แสดงการสรุปผลจากการระดมสมองชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ปัญหาจากการระดมสมอง	ปัญหาด้าน	รายละเอียดประเด็นปัญหา	สาเหตุของปัญหา
	ด้านกายภาพ		
น้ำท่วม น้ำแล้ง	น้ำ	- ปริมาณน้ำอาจไม่เพียงพอในการรองรับการเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ - น้ำทิ้งและน้ำเสียเพิ่มขึ้น จนส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ	มีแนวโน้มที่จะมีโรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่ม ส่งผลให้ปริมาณการใช้น้ำในพื้นที่เพิ่มขึ้น
ฝุ่น มลพิษทางอากาศ	ด้านอากาศ	ฝุ่นเพิ่มขึ้น	มีรถบรรทุกวิ่งเพิ่มขึ้นในพื้นที่โรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	ด้านชีวภาพ		
พรรณพืชและพันธุ์สัตว์ลดลง	ความหลากหลายทางชีวภาพ	พื้นที่ป่าลดลงจากการขยายเมืองเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ	มีการทำลายป่าที่เป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ในพื้นที่
	ด้านการมีส่วนร่วม		
ชุมชนมีหลากหลายกลุ่ม	การมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพ	- มีความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ - ขาดเป้าหมายรวม คือ การท่องเที่ยวชุมชน	ขาดการจัดเวทีประชุมเพื่อกระตุ้นการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน
ขาดการเชื่อมโยงตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนกับผู้ประกอบการธุรกิจ	การเชื่อมโยงเครือข่าย	ขาดการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนตามกลุ่มตลาด	ขาดการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

ตารางที่ 4-3 แสดงการสรุปผลจากการระดมสมองชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา (ต่อ)

ปัญหาจากการระดมสมอง	ปัญหาด้าน	รายละเอียดประเด็นปัญหา	สาเหตุของปัญหา
	ด้านการบริหารจัดการ		
ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่	การบริหารจัดการกลุ่ม	- ต่างคนต่างทำท่องเที่ยวในพื้นที่ตนเองทั้ง 4 ตำบล - การแข่งขันและแย่งชิงกลุ่มนักท่องเที่ยว - กิจกรรมและปฏิทินท่องเที่ยวทั้ง 4 ตำบลมีความซ้ำซ้อน	ไม่มีคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน
ไม่มีโครงสร้างการการท่องเที่ยวในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	การท่องเที่ยวของพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล ยังไม่มีแม่เหล็กที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีพันธกิจโดยตรงแต่ขาดโครงสร้างงานและรับผิดชอบ
ไม่มีความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวโดยใช้หลักการตลาดเป็นตัวนำ	การตลาด	พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามบริบทพื้นที่ขาดการวิเคราะห์ตามกลุ่ม	

แหล่งที่มา: เวทีประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมองในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

อย่างไรก็ตาม ผลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ได้กระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 แห่งในพื้นที่ เริ่มให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่สามารถดูแลการจัดสรรด้านงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด นอกจากนี้เห็นควรให้เพิ่มมาตรการเชิงรุก โดยดำเนินการคุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู และควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม มีองค์กรในการจัดการ และควรดำเนินการให้มีองค์กรที่เกิดจากความร่วมมือของคนในท้องถิ่นมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน และดำเนินกิจกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

4.1.4.2 ผลการศึกษาจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น

จากการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากนายอำเภอ นายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่น หน่วยงานในพื้นที่ ผู้แทนชุมชน และผู้ประกอบการรวม 30 ตัวอย่างในพื้นที่ 4 ตำบลในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้ผลความคิดเห็นดังสรุปทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

- ผลการศึกษาจากการผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คาดว่ามีการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากรายได้และเศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้น
- ผลการศึกษาจากการผลกระทบทางด้านสังคม เชิงบวกอาจจะมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจการบริหารจัดการในพื้นที่ ลดปัญหาการย้ายถิ่นของคนในพื้นที่ไปทำงานที่อื่น อย่างไรก็ตาม อาจจะมีผลเชิงลบซึ่งเกิดจากประชาชนในส่วนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมใหม่ซึ่งอาจจะมีการแข่งขันสูงจากคนในพื้นที่อื่นที่เข้ามา ขณะเดียวกันแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่มีทั้งเป็นแรงงานต่างด้าวหรือคนในพื้นที่อื่นๆ อาจจะมีผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ได้
- ผลกระทบทางด้านความมั่นคงและการปกครอง ในปัจจุบันการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ และติดตามการทำงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งภายใต้ระเบียบนี้การบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษในระดับนโยบายนี้ไม่ได้มีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองของหน่วยราชการที่มีอยู่เดิมแต่อย่างใด และหากในอนาคตการบริหารงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษในระดับพื้นที่แต่ละแห่งมีลักษณะเป็นคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคเอกชนและภาคประชาชน ก็จะสามารถบริหารและดำเนินการได้โดยไม่กระทบต่ออำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่
- ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาการจราจร มลพิษทางอากาศ ฝุ่นละออง และเสียง รองลงมาคือปัญหาพื้นที่ป่าไม้ ป่าต้นน้ำลดลง ปัญหาขยะและของเสีย มลพิษทางน้ำ ฯลฯ

4.2 การวิเคราะห์ผลการศึกษาของโครงการย่อย

การวิเคราะห์ผลการศึกษาทั้งสามโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่สองคือ การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมมาอยู่ทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น และชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

4.2.1 โครงการย่อยที่ 1 การศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในวิถีวัฒนธรรมมลายูหมายถึง วัฒนธรรมมลายูที่ยังมีอยู่ในเขตพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นวัฒนธรรมในวิถีมลายู มีอยู่ 7 ประการ คือ 1) การแต่งกาย 2) อาหารการกิน 3) การละเล่น 4) งานบุญและงานรื่นเริง 5) การประดิษฐ์และหัตถกรรม 6) ประเพณีเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาและคติความเชื่อ และ 7) การสร้างที่พักอาศัย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิถีวัฒนธรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการจัดการทั้งโดยชุมชน หน่วยงานของรัฐและเอกชนในพื้นที่ เพื่อจะนำไปเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนได้ โดยมีแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ดังนี้ 1) การคัดสรรวิถีวัฒนธรรมมลายูที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าวิถีวัฒนธรรมมลายูบางประการที่โดดเด่นสามารถที่จะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ วัฒนธรรมการแต่งกายแบบมลายู อาหารการกิน การละเล่น การประดิษฐ์และหัตถกรรม ประเพณีเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนา คติความเชื่อ เป็นต้น 2) การฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา 3) การส่งเสริม และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา 4) การคัดเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจสงขลาของอำเภอสะเดาเข้าสู่ปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา

4.2.2 โครงการย่อยที่ 2 กลยุทธ์ทางการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด และเพื่อพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายู โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสอบถามและการจัดประชุมกลุ่มย่อย จากกลุ่มตัวอย่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรปกครองท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า

4.2.2.1 ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้

นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้ด้านการแต่งกายมากที่สุด รองลงมา 2 อันดับแรก คือ ด้านอาหารและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชาวมลายูในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวต้องการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความเป็นอัตลักษณ์และลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น สภาพแวดล้อมที่มีความสร้างสรรค์ กิจกรรมและการบริการเชิงสร้างสรรค์ การบริการที่สร้างสรรค์ กิจกรรมที่สร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมของชุมชน และต้องการประสบการณ์/ทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายู

4.2.2.2 ส่วนประสมทางการตลาด

นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อส่วนประสมทางการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และให้

ความสำคัญต่อส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยภาพรวมและทุกประเด็นในระดับมาก โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่สามารถนำไปสู่การสร้างประสบการณ์ทางด้านวิถีวัฒนธรรมมาสู่และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวได้ การให้บริการสินค้าการท่องเที่ยวโดยภาพรวมและเกือบทุกประเด็นในระดับมาก ยกเว้นประเด็นความคุ้มค่าของราคากับคุณค่าที่ได้รับ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด ด้านสถานที่โดยภาพรวมและทุกประเด็นในระดับมาก โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ด้านการส่งเสริม โดยภาพรวมและเกือบทุกประเด็นในระดับมาก ยกเว้นประเด็นการส่งเสริมการตลาดแบบปากต่อปาก และผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ หรือ เฟสบุ๊ก ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด ด้านบุคคล โดยภาพรวมและเกือบทุกประเด็นในระดับมาก ยกเว้นประเด็นผู้ให้บริการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยว และผู้ให้บริการมีความสุภาพและมีจิตใจบริการ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด ด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ โดยภาพรวมและทุกประเด็นในระดับมาก โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวมลายูในพื้นที่ และด้านกระบวนการ โดยภาพรวมและทุกประเด็นในระดับมาก โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อการสร้างความประทับใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

4.2.2.3 กลยุทธ์ทางการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายู

กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) ได้แก่ จัดทำโปรแกรมหรือเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมาสู่ที่หลากหลาย การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมมาสู่จากกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ และกิจกรรมสำหรับการเยี่ยมชมลักษณะทางกายภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ศิลปกรรมและวัฒนธรรมของชาวมลายู กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) ได้แก่ จัดทำและถ่ายทอดเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ และการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านสื่อต่างๆ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) ได้แก่ การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย การสร้างความแตกต่างของพื้นที่โดยนำวิถีวัฒนธรรมมาสู่ที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่แท้จริง มาเป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยว และการกำหนดราคาของสินค้าและการให้บริการที่คำนึงถึงคุณค่าและประสบการณ์ทางด้านวิถีวัฒนธรรมมาสู่ที่นักท่องเที่ยว กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy) ได้แก่ การจัดกิจกรรมทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของชาวมลายู และการฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะการสร้างกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว และผู้ให้บริการมีความจริงใจและเต็มใจที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมเป็นอย่างดี และสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยว

4.2.3 โครงการย่อยที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมาสู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมาสู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม

มลายู และเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการบรรยาย อธิบาย ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ในบริบทของภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการเกิด การแต่งงานนิกะห์ กิจกรรมวันตรุษสำคัญ และอาหารท้องถิ่น โดยการจัดรูปแบบ และเส้นทางกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง คือ ชุมชนสำนักแต้ว ซึ่งแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีบทบาทแสดงความเห็นร่วมกัน คัดเลือกกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์ เช่น ด้านอาหาร วิถีชุมชนมลายู คุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางและบริบทของชุมชน

ทั้งนี้ผลจากการประเมินศักยภาพถูกนำเสนอให้กับชุมชนผ่านกระบวนการระดมความคิดเห็นทำให้สามารถกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการเชื่อมโยงจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่เป็น 2 เส้นทาง ได้แก่

4.2.3.1 เส้นทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายูเป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายูในพื้นที่ตำบลสะเดาและปาดังเบซาร์ จัดทำเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวแบบสองวันหนึ่งคืน

4.2.3.2 เส้นทางสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต และเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ในพื้นที่ตำบลสำนักแต้วและสำนักขาม จัดทำเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวแบบสองวันหนึ่งคืน

ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ การบริการเชิงสร้างสรรค์ และกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยหน่วยงานภาครัฐร่วมกับชุมชนจัดให้มีการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมของชาวมลายู เช่น การทำกรงนก การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งสถานศึกษาควรรวบรวมองค์ความรู้ สร้างความตระหนักและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนผ่านหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ อย่างยั่งยืน

4.2.4 แนวคิดเชิงกลยุทธ์การพัฒนา

จากแนวคิดเบื้องต้นนอกเหนือจากการวิเคราะห์โครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ พบว่าการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและยั่งยืน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาควรคำนึงถึง 4 มิติตามหลักของ Balanced Scorecard ดังนี้

4.2.4.1 แนวคิดในการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเพื่อความยั่งยืนในพื้นที่ใน 4 มุมมอง

ด้านลูกค้า	นักท่องเที่ยวพึงพอใจ	ประชาชนในพื้นที่พึงพอใจ
ด้านการเงิน	รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	การกระจายรายได้แก่ประชาชนดีขึ้น
ด้านการพัฒนา	พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีพลังดึงดูดใจมากขึ้น	สร้างความสมดุลด้านการพัฒนา รักษาสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดเสื่อมโทรม
ด้านการบริหารจัดการ	พัฒนาคุณภาพการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก	บูรณาการระบบ/กลไกการทำงานและพัฒนาสมรรถนะบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพัฒนาบุคลากร

วิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยว พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

วิสัยทัศน์การพัฒนา

- ระยะสั้น ส่งเสริมการจัดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพและขีดความสามารถของพื้นที่
- ระยะกลาง พัฒนาและส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการโดยชุมชน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความยั่งยืนของระบบนิเวศ
- ระยะยาว พัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล (World Class Destination) ซึ่งเป็นการนำไปสู่การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Development for Tourism)

นโยบายการดำเนินการ

1. มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในแนวทางตามศักยภาพของพื้นที่ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบและความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งไม่เป็นการเร่งพัฒนาที่ทำลายตนเอง
2. มุ่งเน้นการใช้จุดเด่นของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันในของแต่ละพื้นที่ในกลุ่ม 4 ตำบลทั้ง ตำบลสะเดา ตำบลสำนักแต้ว ตำบลสำนักขาม และตำบลปาดังเบซาร์
3. มุ่งเน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดย
 - ก) ส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัวนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก ออกสู่แหล่งท่องเที่ยวรองและอนุภาค
 - ข) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในธุรกิจท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมบทบาทในระดับท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นผู้ประสานงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสงขลา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานหาดใหญ่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัดสงขลา สมาคมสมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา และภาคประชาชน ชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมทั้ง ไทยพุทธ ไทยจีน และไทยมุสลิม เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสม
5. ส่งเสริมกิจกรรมและดำเนินการเพื่อยกระดับมาตรฐานบริการ สร้างความสะดวก และความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาและสู่กลุ่มพื้นที่ชายแดนใต้

กรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์

1. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ

เพื่อการเพิ่มพูนรายได้และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกในอนาคต กลยุทธ์นี้จะต้องดำเนินการใน 3 แผนงานดังนี้

 - แผนงานการแก้ปัญหาปัจจุบัน
 - แผนงานการป้องกันปัญหอนาคต
 - แผนงานการกำหนดมาตรฐานพัฒนา
2. กลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ

ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การวิเคราะห์ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ได้นำมาสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

 - กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยวางแผนทางให้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและความเสี่ยงของผลกระทบที่เกิดขึ้น
 - วางแผนการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
 - สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สร้างรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

- สนับสนุนโครงข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความเชื่อมโยงทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพต่อไป

▪ **กลยุทธ์ในการบริการนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาองค์ประกอบ ดังนี้**

- จัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม
- จัดระบบการเดินทาง การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามสมควร และให้เหมาะสมกับพื้นที่
- จัดให้มีศูนย์และสื่อเพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว
- สนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรในระดับท้องถิ่นเพื่อบำบัดเนินงานด้านการท่องเที่ยว

▪ **กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับโอกาส และสิ่งคุกคามในการพัฒนา**

จะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ได้ ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลแยกตามลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ
- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- นโยบายของภาครัฐในด้านการท่องเที่ยว
- นโยบายขององค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

▪ **กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการตลาด**

- กำกับส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการรองรับแหล่งท่องเที่ยว

- สนับสนุนการตลาดในรูปแบบการประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายทั้งใน และนอกพื้นที่กลุ่มจังหวัด

- ส่งเสริมการตลาดในรูปแบบและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

- กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบริการนำเที่ยว มาตรฐานในการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก

- ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวภายใต้ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการใช้สื่อที่หลากหลายและมุ่งพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่

4.2.5 การวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาของโครงการ 1 อำเภอ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา พบว่า อำเภอสะเตกาโดยภาพรวมมีศักยภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 5.00 และสำหรับด้านความสะดวกในการเข้าถึง การตอบรับ

ของประชาชน และด้านการจัดการมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00, 4.19 และ 4.33 ตามลำดับ โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยว ดังนี้

4.2.5.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ป่าต้นน้ำผาดำ อ่างเก็บน้ำ น้ำตก สวนป่า หุบเขา ฯลฯ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จะประกอบด้วย ดูนก ปั่นจักรยานเสือภูเขา ล่องแก่ง พายเรือคายัก ตกปลา ส่องสัตว์ ล่องเรือ ล่องแพ ถ่ายภาพ ชิมชา นั่งช้าง วอล์คแรลลี่ แคมป์ปิ้ง ดูดาว ปิกนิก ชิมผลไม้ กิจกรรมรอบกองไฟ ถ่ายทำสารคดี ชมวิถีชีวิตชุมชน

4.2.5.2 วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเชื่อ ประกอบด้วย

-วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ พื้นที่ต้นน้ำสะเดา มีภูมิประเทศ ประกอบด้วย ความ สวน นา วิถีชีวิตชุมชนในสังคมชนบท ที่น่าจะนำมาประยุกต์ให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น

อาชีพ/กิจกรรมท่องเที่ยว	ทำนา	ทำสวน
กิจกรรมท่องเที่ยว	- การไถนา - ดำนา - ปลุกข้าว - หว่านข้าว - เกี่ยวข้าว - นวดข้าว - สีข้าว - เรียนรู้พันธุ์ข้าว - เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากข้าว	- เรียนรู้พันธุ์พืช - การทำสวนผลไม้ - การเก็บผลไม้ - เรียนรู้สวนสมุนไพร - การแปรรูปผลไม้ - เลือกซื้อผลไม้/พรรณไม้

- การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้าน พบว่าการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้านในพื้นที่ต้นน้ำสะเดาที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ วรรณไก่ชน การแข่งขันนกเขาชวาเสียง และนกกรงหัวจุก

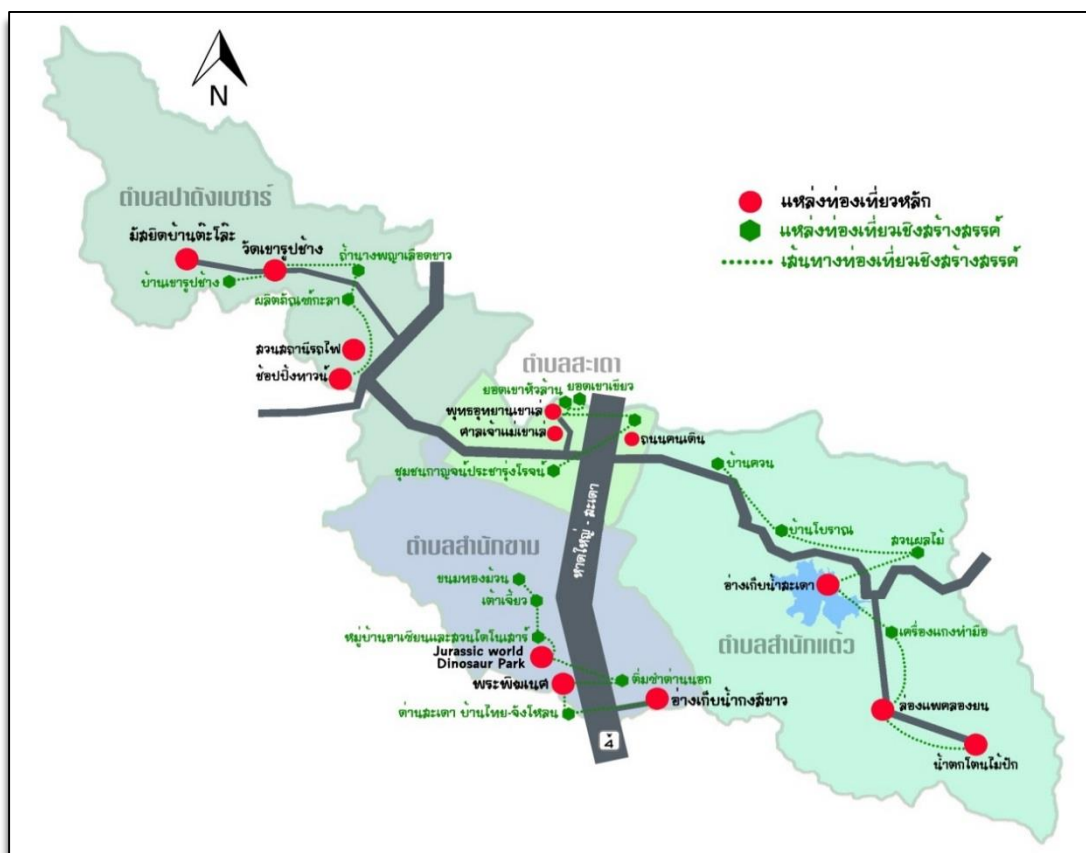
- ความเชื่อ ประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องทวด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ผู้สูงอายุซึ่งเป็นต้นบ่อของทุกคนทั่วไป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้คุณ คุ่มครองชุมชน หากไม่ทำตามสามารถให้โทษได้ เช่น ทวดที่ตำบลปริก ศาลเจ้าแปะกง เป็นต้น ความเชื่อความศรัทธาในตัวพระเกจิอาจารย์ ถือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ต้นน้ำสะเดาหรือเมืองชายแดน สำหรับนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว เดินทางเข้าท่องเที่ยวในพื้นที่จำนวนมาก โดยที่นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเดินทางไปตามวัดต่างๆ เพื่อไปขอพร เข้าวัดถ่มมงคล ถวายสังฆทาน ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน เป็นต้น กลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวถือว่าเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาที่สำคัญของพื้นที่สะเดาที่จะผลักดันให้เป็นเมืองพุทธศาสนาในอนาคต

4.2.5.3 กิจกรรมงานประเพณี ประกอบด้วย งานทอดผ้าป่า ทอดกฐิน แห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีชักพระ ทำบุญวันว่าง (วันสงกรานต์) ทำบุญเดือนสิบ ประเพณีชิงเปรต ประเพณีทำบุญสองศาสนา วันฮารีรายอ ทำบุญกุโบร์ (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6) ถือน้ำสรงน้ำพระ เป็นต้น

4.2.5.4 โบราณสถานและโบราณวัตถุ แหล่งโบราณสถาน และโบราณวัตถุในพื้นที่ต้นน้ำ สะเดาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยพุทธอุทยานเขาเล่ วัดโบราณและเก่าแก่ในพื้นที่ ได้แก่ วัดห้วยคู วัดถ้ำเขารูปช้าง ต่างๆ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วย ชมสถาปัตยกรรม บันชานสานกล่าว

4.2.5.5 ประวัติศาสตร์ ในพื้นที่ต้นน้ำสะเดา มีประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญและชุมชนต่างๆ ในอดีต ประกอบด้วย ประวัติหลวงพ่อทวด เส้นทางท่องเที่ยวทางบกตามรอยเสด็จสมเด็จพระนารายณ์ รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 7 รัชกาลที่ 9 เส้นทางย้อนรอยประวัติศาสตร์อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง เส้นทางตามรอยฐานทัพญี่ปุ่น เส้นทางค้าขายชายแดนไทย-มาเลเซีย เป็นต้น

ทั้งนี้จากผลการศึกษาศักยภาพของพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลามีสักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และแต่ละตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นตำบลสำนักแก้วที่มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง และจากผลการศึกษาของโครงการย่อยที่ 1 (อุทิศ สังขรัตน์ และคณะ, 2562) เกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมาอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา และจากผลการศึกษาของโครงการย่อย 2 (ปาริชาติ วิสุทธีสมาจาร, 2562) เกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ สามารถนำเสนอแผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวหลักและทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมาลายูที่มีอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ดังรายละเอียดในรูปภาพที่ 4.3

รูปภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวหลักและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

4.2.6 ผลศึกษาการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของแผนงานวิจัย คือ การเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยมีผลการศึกษาเพื่อกำหนดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รับผิดชอบในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบลสำนักขาม เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ องค์การบริหารส่วนตำบลปาดังเบซาร์ องค์การบริหารส่วนตำบลสำนักแต้ว และเทศบาลเมืองสะเตาะจำนวน จากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 ตัวอย่างในพื้นที่ 4 ตำบล กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เป็นนายกเทศมนตรี นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปลัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวน 4 คนจำแนกเป็น เพศชาย 3 คน เพศหญิง 1 คน อายุระหว่าง 35-55 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรีถึงปริญญาโท ตามรายละเอียด ดังนี้

4.2.6.1 ผลการศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ผลการศึกษาคาดว่าจะส่งผลกระทบทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

4.2.6.1.1 ผลกระทบทางด้านสังคม

จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่าสังคมเดิมของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเป็นสังคมเกษตรกรรม มีผู้คนทั้งไทยพุทธ ไทยจีนและไทยมุสลิม วิถีชีวิตเป็นพหุวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมการกิน อยู่ อาศัย ที่เรียบง่ายและสงบสุข หวันเกรง การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จะทำให้สังคมชนบทเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีคนหลากหลายเข้ามาในพื้นที่ บางส่วนมาจากต่างจังหวัด เช่น นครศรีธรรมราช สงขลา และจากสามจังหวัดชายแดนใต้ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ฯลฯ ปัจจุบันมีการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทั้งจากสามจังหวัดและต่างประเทศแทนที่การท่องเที่ยวราตรี ซึ่งเดิมเคยเป็นธุรกิจสีเทาในพื้นที่ ปัจจุบันทางเทศบาลจึงได้ปรับรูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมอยู่บ้าง เช่น จัดให้มีตลาดถนนคนเดินยามค่ำคืน และพยายามเปลี่ยนพื้นที่บันเทิงให้เป็นพื้นที่ส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ให้ความสนใจมากขึ้นจากการเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งควรมีการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่เพื่อรองรับกับการท่องเที่ยว สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ และก้าวสู่ความเป็นสากลได้

4.2.6.1.2 ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่า พื้นที่ 4 ตำบล ของอำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลาที่ได้ถูกกำหนดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะมีปัญหาอันเกิดจากฝุ่นละอองทั้งจากการขนส่งและการเดินทาง และการจราจรที่จะเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากปัญหา รถตู้ รถบัส เข้าออกคิวยาวมาก ตรงทางเข้าออกชายแดน ซึ่งทางสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 ได้มีการตรวจวัดมลพิษในอากาศ และความดังของเสียงอยู่เป็นระยะๆ ผลกระทบที่สำคัญน่าจะเป็นเรื่อง

ปริมาณน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญยิ่งของจังหวัดสงขลา หากจะมีอุตสาหกรรมมาลง เกรงว่า จะมีการใช้น้ำจนเกินปริมาณก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำ รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำได้ในอนาคต นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านขยะซึ่งเกิดจากนักท่องเที่ยว รวมทั้งโรงแรมและสถานประกอบการ ที่เพิ่มขึ้นด้วย

4.2.6.1.3 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่า การเข้ามาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา จะส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งด้านลบ ที่ดิน โรงแรม สถานประกอบการในพื้นที่จะขายเกือบหมดหรือให้เช่า เปลี่ยนมือเจ้าของกิจการจากชุมชนในพื้นที่ไปเป็นนายทุนต่างพื้นที่ ส่งผลเสียกับเศรษฐกิจของชุมชน อย่างไรก็ตามก็จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น สามารถเพิ่มรายได้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นได้ด้วยเช่นกัน

4.2.7 นโยบายหรือแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

4.2.7.1 วิธีการหรือกระบวนการในการกำหนด

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า พื้นที่ทั้ง 4 ตำบลที่อยู่ในส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 แห่งได้ใช้กิจกรรมเป็นปฏิทินการดำเนินงานท่องเที่ยว ทั้งไทยมุสลิม เช่น วันฮารีรายอ เทศกาลฮาลาล งานเมาลิด และไทยพุทธ เช่น เทศกาลสงกรานต์ บุญเดือนสิบ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาในพื้นที่ เช่น การแข่งขันบิกไบค์ ในอนาคตบางพื้นที่ เช่น ตำบลปาดังเบซาร์ได้ออกแบบเมืองให้มีพื้นที่แถมถึงให้เป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยว ตำบลสะเดา มีการก่อสร้างพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนานานาชาติที่สามารถเชื่อมโยงอาเซียนได้ในอนาคต

4.2.7.2 ตัวชี้วัดที่สำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันนโยบายหรือแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า จำนวนนักท่องเที่ยวและกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาเที่ยว หากเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพซึ่งจะเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ชุมชนก็มีความสุข และพร้อมในการต้อนรับ เป็นเจ้าบ้านที่ดีแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนทุกคนทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี และรายได้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี

4.2.8 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของหน่วยงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

สงขลา

จากการประมวลผลการศึกษา พบว่าควรมีรูปแบบการบริหารจัดการ ดังนี้

4.2.8.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

- สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว

เนื่องจากในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ทั้ง น้ำตก ภูเขา เขื่อน จึงมีการจัดพื้นที่ให้มีการทำกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้ง เส้นทางปั่นจักรยาน เดินเล่น รวมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ ในขณะที่บางพื้นที่ทางเทศบาลได้จัดสรรให้เอกชนเช่า นอกจากนี้ บางเทศบาลมีการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น พุทธอุทยานเขาเล่ ทั้งนี้ทุกเทศบาลมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมืองและชุมชนเพื่อให้มีความสะอาด สวยงามและปลอดภัย

- สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

ในพื้นที่มีความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น ระบบนิเวศป่าต้นน้ำ อ่างเก็บน้ำ โดยได้พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ “ป่าเขาเล่สะเดา” ภายใต้แคมเปญ “สะเดา เขาเล่ ทะเลหมอก” อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศาลเจ้าแปะกง แหล่งท่องเที่ยวพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างใหม่โดยนายทุนต่างชาติ เช่น สวนไดโนเสาร์ สวนหมีแพนด้ากิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว (สร้างประสบการณ์/การเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยว) กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเดิมมีทั้ง การทำฟาย ล่องแก่ง และปั่นจักรยานกิจกรรมเดินป่าเส้นทางธรรมชาติ ชมเขาเล่ ทะเลหมอก และร่วมกิจกรรมตีดรหัสประจำต้นไม้ในพื้นที่ป่าปกปึกเขาสะเดา ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) อันเป็นงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อีกทั้งมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามา เช่น การแข่งขันกีฬาสามสัปดาห์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ไทย-มาเลเซีย การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน และกีฬาสากล ระหว่างเมืองสะเดาและรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวก เช่น บริเวณเขื่อนคลองยนต์ สามารถเดินทางเข้าถึงได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว มอเตอร์ไซด์ รถบัส รถตู้ ส่วนบางพื้นที่ เช่น รถออฟโรด นอกจากนี้ยังมีการจัดการระบบขนส่งสาธารณะโดยรถโดยสารเล็ก แต่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งควรมีการจัดการให้ได้มาตรฐาน ต่อไป

- สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก

ในพื้นที่ยังขาดสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา ซึ่งปัจจุบันเทศบาลกำลังดำเนินการ แต่ติดปัญหางบประมาณของเทศบาลไม่เพียงพอ อีกทั้งยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก

- การอำนวยความสะดวกให้กับผู้ลงทุน

มีการให้ข้อมูลแก่ผู้ลงทุนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เข้ามาประกอบกิจการด้าน

การท่องเที่ยวในพื้นที่

- นักท่องเที่ยว

ปัจจุบันยังไม่มีศูนย์บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ มีเพียงการใช้สื่อออนไลน์ เช่น เพจ “ท่องเที่ยวสะเดา Sadao Tourism” เป็นสื่อในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

- การตลาดและการประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียล สร้างเครือข่ายโซเชียล และสื่อกระแสหลัก เช่นรายการโทรทัศน์ รวมทั้งการเข้าโปรแกรม application Thailand Tourism Digital

4.2.8.2 การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในพื้นที่มีการบูรณาการงบประมาณเพื่อจัดทำกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น ส่วนราชการภายนอก จังหวัดสงขลา อบจ.สงขลา อำเภอสะเดา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลาสนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา ร่วมกับภาคประชาชนบริจาคเพื่อก่อสร้างพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา โดยมีสถาบันการศึกษา ให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมในการจัดทำประชาสัมพันธ์

4.2.9 การส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมลายในการจัดการท่องเที่ยวของหน่วยงานเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ชายแดน

เทศบาลเมืองสะเดามีการนำอัตลักษณ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม “3ชาติพันธุ์” ของชาวไทย-พุทธ ไทย-จีน และ ไทย-มุสลิม ในพื้นที่มาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยว โดยจัดงาน “เหลียวหลังแลหน้า ย้อนรอย เทศบาลเมืองสะเดา” ซึ่งได้จัดขึ้นทุกปี อีกทั้งจะมีการจัดงานเหลียวหลังแลหน้า ย้อนรอย 78 ปี เทศบาลเมืองสะเดา เช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่นๆ ในพื้นที่ที่มีการนำวิถีวัฒนธรรม “3ชาติพันธุ์” ของเมืองสะเดา ที่นำมาปรับใช้ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ อาหาร วิถีความเป็นอยู่เน้นการแห่ขบวนขันหมาก 3 ชาติพันธุ์เป็นสื่อวิถีชีวิต การแต่งกายตามชาติพันธุ์ และการแสดงศิลปะการแสดงของแต่ละชาติพันธุ์ เป็นต้น

4.3 นโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

เพื่อบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาให้บรรลุผลความสมดุลของมิติการพัฒนาสำหรับการท่องเที่ยวในระยะ 10 ปีข้างหน้า จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมลายเพื่อการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ฟื้นฟู วิถีวัฒนธรรมลาย ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม ตลอดจนการปรับกลไกและกระบวนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาให้มีประสิทธิภาพ เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะท้องถิ่นและชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาท่องเที่ยวที่ควรได้รับการผลักดันและริเริ่มให้เกิดขึ้นประกอบด้วยนโยบาย 5 ด้าน 17 กลยุทธ์ โดยแต่ละนโยบายจะเน้นเป้าหมายต่างกัน แต่ในภาพรวม

กลยุทธ์ที่เสนอเป็นแนวทางที่ครอบคลุมการดำเนินงาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาและส่งเสริม 2) ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ และ 3) ด้านการสร้างเชื่อมั่น 4) ด้านการพัฒนาคนและการบริหารจัดการ ดังนี้

นโยบายที่ 1. การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูอย่างสร้างสรรค์

สืบเนื่องจากโครงการย่อยที่ 1 และ 3 จากฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูของทั้ง 4 ตำบล จึงควรพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูที่มีอยู่ให้มีความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากขึ้นด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และประสานความร่วมมือของภาคีต่างๆ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อตอบสนองความต้องการให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และชุมชน มีกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1.1 การคัดเลือกวัฒนธรรมมลายูที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยว

- 1.1 วัฒนธรรมการแต่งกายแบบมลายู
- 1.2 อาหารการกิน
- 1.3 การละเล่น การละเล่นที่สำคัญในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา ที่ชุมชนเห็นว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สามารถหยิบยกขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นเพื่อที่จะแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม คือ การแสดงตารักีปัส และลิเกฮูลู
- 1.4 การประดิษฐ์และหัตถกรรมที่ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนคือ การทำกรงนก ทั้งกรงนกเขาใหญ่ กรงนกเขาชวา และนกกรงหัวจุก รวมทั้งหัตถกรรมกะลาของกลุ่มหัตถกรรมกะลา ปาดังเบซาร์
- 1.5 ประเพณีเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาและคติความเชื่อ มีประเพณีที่สำคัญที่เป็นวิถีวัฒนธรรมมลายูที่ควรส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้คือพิธีแต่งงานแบบมลายู (นิกะห์)

กลยุทธ์ที่ 1.2 การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูอย่างสร้างสรรค์จากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

กลยุทธ์ที่ 1.3 การส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาให้ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา โดยการเชื่อมโยงจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ ประกอบด้วย 2 เส้นทาง ดังนี้

1.3.1 เส้นทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายู

เส้นทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายู เป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้

สถาปัตยกรรมแบบมลายูในพื้นที่ตำบลสะเตาะและปาดังเบซาร์ ซึ่งเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน

1.3.2 เส้นทางสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต และเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน

เส้นทางสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต และเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ในพื้นที่ตำบลสำนักแก้วและสำนักขาม ซึ่งเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน โดยมีรายละเอียดของเส้นทาง การท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว ดังนี้

นโยบายที่ 2. การฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา

กระบวนการฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิมที่มีอยู่ในอดีตปัจจุบันหายไปจำนวนมาก ที่เหลืออยู่เป็นเพียงบางส่วน หากมีการจัดการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูได้ ก็จะสามารถรื้อฟื้น ฟื้นฟู และอนุรักษ์วิถีดังกล่าวในเขตเศรษฐกิจสงขลาได้ ต่อไปโดยมีกลยุทธ์ย่อยที่สำคัญ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 2.1 การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ที่กำลังจะสูญหาย โดยการจัดอบรมให้ความรู้และทักษะทางด้านภูมิปัญญาของชาวมลายู และส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ เช่น การฟื้นฟูภูมิปัญญาในการทำรงนก โดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่สนใจและรวมตัวเป็นกลุ่มหัตถกรรมรงนก เพื่อผลิตรงนกและจำหน่ายให้กับคนในชุมชน ทั้งในพื้นที่อำเภอสะเตาะ และพื้นที่ใกล้เคียงรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้อาจขยายผลสู่วัฒนธรรมอื่นๆ เช่น การแต่งกายโดยการนุ่งผ้าแบบมลายูดั้งเดิม การปลูกบ้านแบบมลายู และการเล่นลูกเกฮูลูที่มีเหลือเพียงคนเดียว ในขณะนี้

กลยุทธ์ที่ 2.2 การส่งเสริม และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา

นโยบายที่ 3. การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู

สืบเนื่องจากโครงการย่อยที่ 2 จากผลการศึกษาพบความต้องการในการเรียนรู้ด้านต่างๆของนักท่องเที่ยว จึงควรพัฒนาและส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายทั้งในประเทศและบริเวณชายแดน ตลอดจนเชื่อมโยงสู่ต่างประเทศ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์และอาเซียนตอนล่าง จึงควรกำหนดกลยุทธ์ย่อยออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กลยุทธ์ส่งเสริมตลาดในประเทศ และกลยุทธ์ส่งเสริมตลาดต่างประเทศ โดยมีกลยุทธ์ส่งเสริมตลาดในประเทศ ดังนี้

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.1 กลยุทธ์สร้างภาพลักษณ์เชิงคุณค่าของแบรนด์ (border brand) ชายแดนไทยด้วยวิถีวัฒนธรรมมลายู

เพื่อสร้างการรับรู้ประเทศไทยในฐานะประตู (gateway) สู่แหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าด้วยวิถีวัฒนธรรมมลายูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอาเซียนตอนล่าง

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.2 กลยุทธ์ขยายตลาดคุณภาพ เพื่อเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวระดับกลาง – บน

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 กลยุทธ์ขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่ม Muslim และ non-Muslim world

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.4 กลยุทธ์เผยแพร่ความเป็นมลายู (Melayu)

ผ่านช่องทางสื่อต่างประเทศ ดำเนินการเผยแพร่ความเป็นมลายูผ่านสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อ Online และ Offline

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.5 กลยุทธ์เผยแพร่ข่าวกิจกรรมภาพลักษณ์เชิงบวก

ดำเนินการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวก และจัดทำข้อมูลข่าวสารให้กับเครือข่ายสื่อมวลชน

นโยบายที่ 4. การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย

แม้ว่าที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาไม่ได้อยู่ใน 4 อำเภอคือ จะนะ นาทวี เทพา สะบ้าย้อย อันเป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ต้องมีมาตรการเฝ้าระวังเป็นพิเศษ หากแต่อยู่ในพื้นที่เชื่อมโยงกับชายแดนไทย-มาเลเซีย การเสริมสร้างภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยให้แก่พื้นที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้า-ออกพื้นที่ดังกล่าวด้วยกลยุทธ์การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย มีกลยุทธ์ที่สำคัญคือ

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.1 การพัฒนาระดับมาตรฐานและมาตรการรักษาความปลอดภัย

โดยอาจจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ เช่น การจัดทำแผนแม่บทความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ แยกตามประเภทรูปแบบการเดินทาง

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.2 การพัฒนาระบบความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการทุกภาคส่วนในการพัฒนาแผนการช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวในภาวะวิกฤติ และช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

นโยบายที่ 5. พัฒนาศักยภาพของคนและการบริหารพื้นที่พหุวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

การพัฒนาคน เตรียมคนให้รองรับกับภาคส่วนการท่องเที่ยวโดยสร้างเสริมทุนมนุษย์ภาคการท่องเที่ยวในทุกกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีกลยุทธ์ย่อยที่สำคัญทั้งด้านพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และการยกระดับการบริหารจัดการ ดังนี้

ด้านพัฒนาศักยภาพของมนุษย์

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.1 การส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม สร้างการเรียนรู้ร่วมระหว่างไทยพุทธ ไทยจีนร่วมกับชุมชนวิถีวัฒนธรรมมลายู เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการอยู่ร่วมอย่างสันติและเป็นเสน่ห์ที่สำคัญของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.2 การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ให้มีความรู้ สามารถเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนได้

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.3 การจัดอบรมภาษาต่างประเทศ ด้านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือเพื่อทักษะการสื่อสารได้ของคนในพื้นที่กับนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.4 การฝึกอบรมความเป็นเจ้าบ้านที่ดีและสะท้อนอัตลักษณ์ของวิถีวัฒนธรรมมลายูให้กับคนในพื้นที่

ด้านการยกระดับการบริหารจัดการ

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.5 การจัดตั้งคณะกรรมการย่อยเขตเศรษฐกิจระดับพื้นที่ 4 ตำบลเพื่อเป็นช่องทางสื่อสารในการร่วมกันของทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.6 ส่งเสริมการดำเนินการปฏิทินการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมร่วมกันทั้ง 4 ตำบล

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.7 ส่งเสริมพื้นที่ชายแดนสะเดา ให้เป็น Gate way เชื่อมโยงผู้คนชายแดนใต้สู่ประชาคมอาเซียนตอนล่าง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงชายแดนไทย-มาเลเซียให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและเป็นสากลเพิ่มขึ้นในประชาคมอาเซียน

4.4 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

การบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อนำสู่การพัฒนาท่องเที่ยวและยั่งยืน ต้องดำเนินการภายใต้สมดุลที่เหมาะสมของ 4 มิติ คือ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เน้นการอนุรักษ์และสืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผสมผสาน 2 แนวคิดระหว่างการท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์และการนำเสนอเสน่ห์และมุมมองใหม่ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.4.1 การท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์ โดยจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เน้นการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ 2) เพิ่มช่องทางการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมมลายู ทั้งในเรื่องของอาหาร การแต่งกาย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมมลายู ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ประเพณี และศิลปะการแสดงของชาวมลายูในพื้นที่ 3) การบริการเชิงสร้างสรรค์ทั้งด้านการบริการด้านที่พัก และการบริการด้านอาหาร โดยมีการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

4.4.1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ฟื้นฟู

วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ที่กำลังจะสูญหาย โดยการจัดอบรมให้ความรู้และทักษะทางด้านภูมิปัญญาของชาวมลายู และส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ เช่น การฟื้นฟูภูมิปัญญาในการทำกรงนก โดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่สนใจและรวมตัวเป็นกลุ่มหัตถกรรมกรงนก เพื่อผลิตกรงนกและจำหน่ายให้กับคนในชุมชน ทั้งในพื้นที่อำเภอสะเดา และพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน

4.4.1.3 หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิถี

วัฒนธรรมมลายูที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมและเรียนรู้กับชาวบ้านในพื้นที่ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การพัฒนาทักษะในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

4.4.1.4 หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาและนักวิชาการ ควรร่วมกัน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ให้นักท่องเที่ยว ตั้งแต่การรวบรวมองค์ความรู้ การสร้างความตระหนักและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนผ่านหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะให้นักท่องเที่ยว

4.4.2 การนำเสนอเสน่ห์และมุมมองใหม่ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

แหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งในพื้นที่ 4 ตำบลได้รับความนิยมอยู่ก่อนแล้ว แต่ชุมชนอาจจะสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาจจะไม่ได้เป็นที่รู้จักหรือพบเห็นในเชิงทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูมานำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ได้แก่

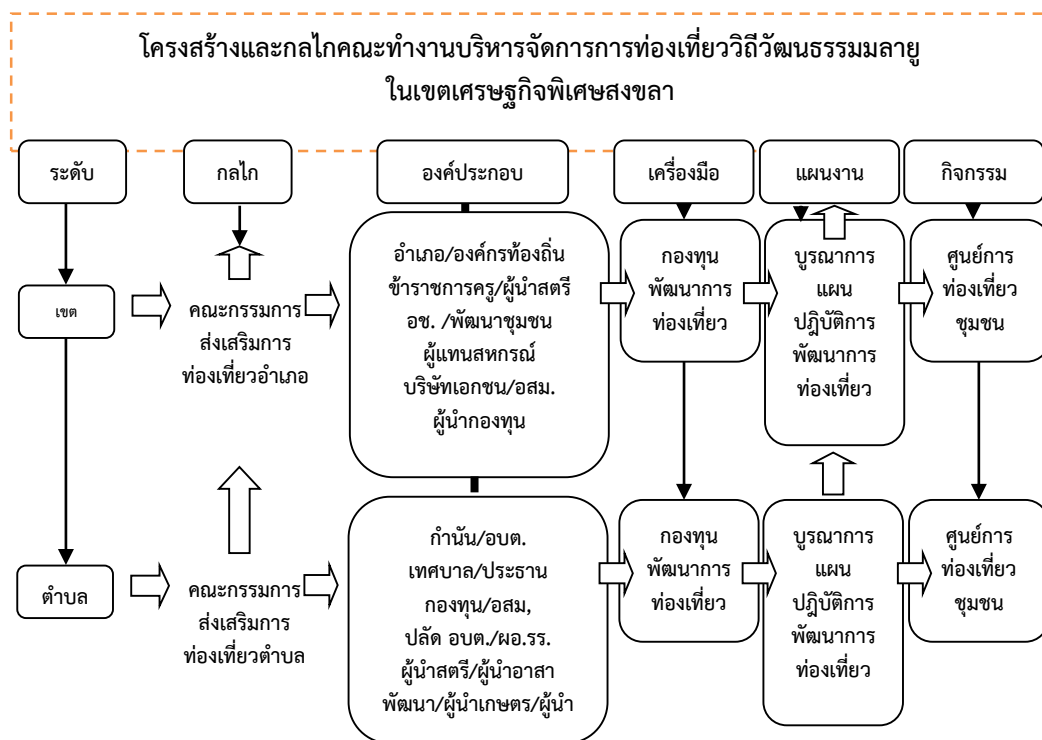
4.4.2.1 การจัดโซนที่อยู่อาศัยตามวิถีวัฒนธรรมมลายู

การจัดโซนที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายูในพื้นที่ ได้แก่ สถาปัตยกรรมแบบมลายู ซึ่งมีความโดดเด่นตั้งแต่หน้าเรือน มังงานแกะสลักไม้บนช่องลม บนหน้าต่าง – ประตู มีการประดับตกแต่งด้วยลายไม้อย่างมากมายรอบตัวเรือน เช่น ชายคา จั่ว ปันลม มุมระเบียง ระเบียงกัน หน้าบัน และงานเชิงช่างที่โดดเด่น ได้แก่ งานโครงหลังคาทั้งแบบ ปันหย้า และแบบลานอ ทั้งนี้ในปัจจุบันการสร้างที่พักอาศัยแบบมลายูเดิมลดน้อยลงมา ทั้งนี้บ้านเก่าแบบมลายูที่มีอยู่ในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสะเดาแทบจะไม่เหลือ สถาปัตยกรรมแบบเดิมอีก จะมีเพียง 1-2 หลัง อยู่บริเวณหลังตลาดเทศบาลเมืองสะเดาที่สมควรจัดโซนเพื่อการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน

4.4.2.2 การทำกรงนกตามวิถีวัฒนธรรมมลายู

สมัยก่อนผู้ชายมลายูจะเลี้ยงนกกันทุกบ้านมีช่างทำกรงนกอยู่ทุกชุมชน เป็นการทำให้เลี้ยงนกภายในครัวเรือน และมีการพัฒนาภูมิปัญญากรงนกเรื่อยมา ในสมัยที่เทคโนโลยียังไม่เจริญก้าวหน้าจึงต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการเจาะรูกรงนก คือการนำก้านร่มเสียบ

กับไม้ผัดลนไฟผัดกับมือเพื่อเจาะรู จะต้องทำแบบนี้ไปเรื่อยๆ ซึ่งใช้เวลานานมากในการทำเนื่องจากไม่มีเครื่องมือทุ่นแรง ต่อมาเมื่อเริ่มมีเครื่องมือทุ่นแรงมีการใช้ส่วนมือหมุนเพื่อเจาะรู ทำให้การทำงานได้รวดเร็วขึ้น ปัจจุบันนี้มีการทำทรงนกในเขตพื้นที่อำเภอสะเดา เพียงรายเดียวคือนายมูหัมหมัด หะยีมะ บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 1 ตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งปัจจุบันมีอายุมากแล้ว ทั้งนี้ควรมีโครงสร้างและกลไกในการทำงาน ดังรูปภาพที่ 4.4

รูปภาพที่ 4.4 โครงสร้างและกลไกคณะทำงานบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลาย
ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

แผนงานวิจัยนโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ สำนักแก้ว สำนักขาม ปาดังเบซาร์ สะเดา ของอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีเป้าหมายให้การพัฒนาท่องเที่ยวมีความยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน 2) วิเคราะห์ผลการศึกษาเพื่อแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาเพื่อรับมือการเปิดเสรีเศรษฐกิจอาเซียน และ 3) จัดทำนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ผลการศึกษาของโครงการย่อยที่ 1 การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาพบว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ 7 ประการ คือ การแต่งกาย อาหารการกิน การละเล่น งานบุญและงานรื่นเริง การประดิษฐ์และหัตถกรรม ประเพณีเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาและคติความเชื่อ และภาษา โดยมีแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ได้แก่ 1) การคัดเลือกวัฒนธรรมมลายูที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้การเลือกเฟ้นต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ ที่จะนำมาจัดการ ซึ่งอาจเป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การเลือกเฟ้นดังกล่าวนี้จะต้องกระทำโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน และชุมชน 2) การฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา ในพื้นที่อำเภอสะเดาซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา วัฒนธรรมมลายูบางประการจึงค่อยๆ ลดลงและอาจจะหายไปได้ เหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู 3) การส่งเสริม และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายูในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา เพื่อให้วัฒนธรรมดังกล่าวได้มีพื้นที่และดำรงอยู่ในสังคมใหม่ เช่น การจัดงานถนนคนเดินให้คนมาเที่ยวงานและพ่อค้าแม่ค้าแต่งกายแบบมลายูท้องถิ่น การจัดประกวดอาหารมลายู แข่งขันนกเขาขนาเสียง หรือจัดงานวันของติ่มลายูขึ้น เป็นต้น 4) การคัดเลือกกิจกรรมวิถีวัฒนธรรมมลายูในพื้นที่เศรษฐกิจสงขลาของอำเภอสะเดาลงในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา เมื่อมีการเลือกเฟ้นคัดสรร ฟื้นฟู และส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมวิถีมลายูแล้ว ต้องให้ชุมชนที่มีวัฒนธรรมมลายูที่ได้รับการจัดการดังกล่าวแล้ว ภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนในพื้นที่กำหนดจุดต่างๆ อันเป็นแหล่งของวัฒนธรรมนั้นๆ สร้างผลิตภัณฑ์หรือรางวัลซึ่งวิถีวัฒนธรรมมลายูของตนเองในพื้นที่ผลักดันให้มีการบรรจุเข้าสู่การท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา หรือการท่องเที่ยวชายแดน และอาจมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวตามวิถีมลายูขึ้นมาใหม่ในอำเภอสะเดา ซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยววิถีมลายูตามอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไปในอนาคต

ผลการศึกษาโครงการย่อยที่สองพบส่วนประสมทางการตลาดว่า นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้ด้านการแต่งกายมากที่สุด รองลงมาคือด้านอาหารและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องกับขวามลายูใน

พื้นที่และต้องการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในระดับมาก ส่วนกลยุทธ์ทางการตลาดได้มีการจัดทำทั้งกลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ ส่วนโครงการย่อยที่สามได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง คือ ชุมชนสำนักแก้ว จากการศึกษาศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของทั้ง 4 ตำบล และจากข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู สามารถนำมาสู่การจัดทำเส้นทางเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยการเชื่อมโยงจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ ประกอบด้วย 2 เส้นทาง ได้แก่

1) เส้นทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายู

เส้นทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายู เป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้สถาปัตยกรรมแบบมลายูในพื้นที่ตำบลสะเดาและปาดังเบซาร์ ซึ่งเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน

2) เส้นทางสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต และเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน

เส้นทางสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิต และเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ในพื้นที่ตำบลสำนักแก้วและสำนักขาม ซึ่งเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน

ทั้งนี้ได้มีการเพิ่มเติมการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยคำนึงถึง 4 มิติ ตามหลักของ Balanced Scorecard ซึ่งมีกรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์ทั้ง 2 ด้าน คือ กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ และกลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ และการวิเคราะห์ ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ในการสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและความยั่งยืนร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นในอนาคต

ผลการศึกษาเห็นควรให้มีการจัดนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา รวมทั้งสิ้น 5 นโยบาย 19 กลยุทธ์ ประกอบด้วย

นโยบายที่ 1. การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูอย่างสร้างสรรค์

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 3 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1.1 การเลือกเฟ้นวัฒนธรรมมลายูที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการ เพื่อการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 1.2 การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูอย่างสร้างสรรค์จากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

กลยุทธ์ที่ 1.3 การส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาให้ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

นโยบายที่ 2. การฟื้นฟู สืบสานวิถีวัฒนธรรมมลายูเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 2 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 2.1 การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมมลายูด้วยการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา เช่น การนุ่งผ้าแบบมลายูดั้งเดิม การปลูกบ้านแบบมลายู และการละเล่นลิเกฮูลูที่ในปัจจุบันยังเหลืออยู่เพียงคนเดียว เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 2.2 การส่งเสริม และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสงขลา

นโยบายที่ 3. การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายู

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 5 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.1 กลยุทธ์สร้างภาพลักษณ์เชิงคุณค่าของแบรนด์ (border brand) ชายแดนไทยด้วยวิถีวัฒนธรรมมลายู เพื่อสร้างการรับรู้ประเทศไทยในฐานะประตู (gateway) สู่แหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าด้วยวิถีวัฒนธรรมมลายูเชื่อมโยงกลุ่มประเทศอาเซียนตอนล่าง

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.2 ขยายตลาดคุณภาพ เพื่อเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวระดับกลาง – บน

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 กลยุทธ์ขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่ม Muslim และ non-Muslim world และมีกลยุทธ์ย่อยส่งเสริมตลาดในประเทศ ดังนี้

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.4 กลยุทธ์เผยแพร่ความเป็นมลายู (Melayu) ผ่านช่องทางสื่อต่างประเทศ ดำเนินการเผยแพร่ความเป็นมลายูผ่านสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อ Online และ Offline

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.5 กลยุทธ์เผยแพร่ข่าวกิจกรรมภาพลักษณ์เชิงบวก ดำเนินการเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวก และจัดทำข้อมูลข่าวสารให้กับเครือข่ายสื่อมวลชน

นโยบายที่ 4. การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 2 ข้อ ได้แก่

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.1 การพัฒนาระดับมาตรฐานและมาตรการรักษาความปลอดภัย

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.2 การพัฒนาระบบความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

นโยบายที่ 5. พัฒนาศักยภาพของคนและการบริหารพื้นที่พหุวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

มีกลยุทธ์ย่อยจำนวน 7 ข้อ ได้แก่

ด้านพัฒนาศักยภาพของมนุษย์

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.1 การส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรม สร้างการเรียนรู้ร่วมระหว่างไทยพุทธ ไทยจีนร่วมกับชุมชนวิถีวัฒนธรรมมลายู เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการอยู่ร่วมอย่างสันติและเป็นเสน่ห์ที่สำคัญของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.2 การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ให้มีความรู้สามารถเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.3 การจัดอบรมภาษาต่างประเทศ ด้านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือเพื่อทักษะการสื่อสารได้ของคนในพื้นที่กับนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.4 การฝึกอบรมความเป็นเจ้าบ้านที่ดีและสะท้อนอัตลักษณ์ของวิถีวัฒนธรรมมลายูให้กับคนในพื้นที่

ด้านการยกระดับการบริหารจัดการ

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.5 การจัดตั้งคณะอนุกรรมการย่อยเขตเศรษฐกิจระดับพื้นที่ 4 ตำบลเพื่อเป็นช่องทางสื่อสารในการร่วมกันของทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.6 ส่งเสริมการดำเนินการปฏิทินการท่องเที่ยว โดยจัดทำปฏิทินและกิจกรรมท่องเที่ยวร่วมกันทั้ง 4 ตำบลในพื้นที่ชายแดนสะเดา

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.7 ส่งเสริมพื้นที่ชายแดนสะเดา ให้เป็น Gate way เชื่อมโยงผู้คนชายแดนได้สู่ประชาคมอาเซียนตอนล่าง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงชายแดนไทย-มาเลเซียให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและเป็นสากลเพิ่มขึ้นในประชาคมอาเซียน

5.2 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

ควรใช้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผสมผสาน 2 แนวคิดระหว่างการท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์และการนำเสนอเสน่ห์และมุมมองใหม่ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1 การท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์

โดยจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมมลายู ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา เน้นการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ 2) เพิ่มช่องทางการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมมลายู ทั้งในเรื่องของอาหาร การแต่งกาย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมมลายู ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ประเพณีและศิลปะการแสดงของชาวมลายูในพื้นที่ 3) การบริการเชิงสร้างสรรค์ทั้งด้านการบริการด้านที่พัก และการบริการด้านอาหาร

5.2.2 การนำเสนอเสน่ห์และมุมมองใหม่ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

แหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งในพื้นที่ 4 ตำบลได้รับความนิยมอยู่ก่อนแล้ว แต่ชุมชนอาจจะสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาจจะไม่ได้เป็นที่รู้จักหรือพบเห็นในเชิงทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมมลายูมานำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ได้แก่ 1) การจัดโซนที่อยู่อาศัยตามวิถีวัฒนธรรมมลายู และ 2) การทำกรงนกตามวิถีวัฒนธรรมมลายู เป็นต้นทั้งนี้ควรมีโครงสร้างและกลไกในการทำงานทั้งในระดับตำบล อำเภอ และเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ได้จัดทำข้อเสนอแนะทั้ง 3 ระดับคือ ระดับนโยบาย ระดับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับชุมชน ดังนี้

5.3.1 ระดับนโยบาย โดยผู้แทนกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาในพื้นที่ คือสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสงขลา ร่วมกับทางผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถประกาศเป็นวาระการ

ท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา และดำเนินการร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ นำโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

5.3.1.1 วาระการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสงขลาโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่สำคัญคือการนำธรรมชาติมาเป็นจุดนำเสนอ ให้คนในท้องถิ่นมีรายได้เสริมโดยยังคงอาชีพเดิมอยู่จากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายโดยเฉพาะวิถีเกษตรกรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการและชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ในที่สุด

5.3.2 ระดับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.3.2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีแนวนโยบายและบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดย 1) การเสริมสร้างความพร้อมในการบริการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว 2) การเสริมสร้างความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ขยายปรับปรุงโครงข่ายถนน จัดบริการข้อมูล ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ 3) การเสริมสร้างความพร้อมในการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร เช่น การฝึกอบรม จัดกิจกรรมการดูงาน การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชน ฯลฯ 4) การเสริมสร้างความพร้อมในการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาเส้นทางร่วม การเชื่อมโยงกลุ่มเป้าหมายร่วม ฯลฯ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีศักยภาพไม่เท่าเทียมกัน

5.3.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรมีการประชาสัมพันธ์ในบทบาทความรับผิดชอบและมีวิธีการดำเนินงานที่จะประสานการทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น

5.3.2.3 ควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่สื่อสารและประสานงานกับผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวในระดับชุมชน

5.3.3 ระดับชุมชน

5.3.3.1 การจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างท้องถิ่น เพื่อให้มีการประสานงานการบริการการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวแหล่งเดียวกัน หรือแหล่งที่เชื่อมโยงถึงกัน สร้างความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการนำเที่ยวมาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในลักษณะที่มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ โดยให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและเน้นความสำคัญของทรัพยากร วัฒนธรรมเหนือความต้องการส่วนบุคคล

5.3.3.2 จัดให้มีกลไกที่สำคัญในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนกับที่พัก (โรงแรม/รีสอร์ท) ของผู้ประกอบการท่องเที่ยว โดยอาจเป็นรูปแบบของผู้ประสานงานหรือยกระดับเป็นบริษัทนำเที่ยวที่เป็นของชุมชนเอง

5.3.3.3 ควรมีการตั้งกฎระเบียบของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติในขณะที่

เยี่ยมชมหรือทำกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชน ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนย่อมมีความรู้ความเข้าใจมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนได้ลึกซึ้ง เพื่อเป็นการป้องกันการล่มสลายของวัฒนธรรมชุมชนจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต

5.3.3.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะวิถีวัฒนธรรมลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ดังนั้นคนในชุมชนย่อมมีความรู้ความเข้าใจมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนได้ลึกซึ้งกว่าคนภายนอก สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ดีกว่า สามารถประสานงานและชักชวนคนที่เหมาะสมเข้ามาทำงานได้ดีกว่า ชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานข้างนอกควรเป็นความร่วมมือแบบเสมอภาค เมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นและมีประสบการณ์มากพอ จะได้พึ่งตนเองในการบริหารจัดการท่องเที่ยวต่อไป

5.3.3.5 ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยในด้านการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีในแต่ละชุมชนนั้น ใช้ตัวชี้วัด 7 หัวข้อย่อย คือ ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านในการจัดการท่องเที่ยว การใช้พื้นที่ส่วนรวมให้เกิดประโยชน์ การจัดการขยะมูลฝอย การจัดการคุณภาพน้ำและคุณภาพเสียง มาตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น และทัศนียภาพทางธรรมชาติ

บรรณานุกรม

- ปาริชาติ อ่อนทิมวงศ์. (2559). การพัฒนาเมืองภายใต้นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ: ชุมชนชายแดน
ด้านสะเดา ศูนย์ศึกษามหาสารคามและเมือง มหาวิทยาลัยรังสิตร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมปัญญา
สาธารณะ (CPWI) ภายใต้แผนงานนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนาอนาคตของเมือง
ผู้สนับสนุน: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- ภัณณิ แก้วสง่า และ นิศาชล จำนงศรี. (2555). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทางเลือกใหม่ของ
การท่องเที่ยวไทย. Suranaree J. Soc. Sci. (6)1: 93 – 111.
- ภุริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรอบแนวคิดสู่แนวปฏิบัติ
สำหรับประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 33(2): 329 – 364.
- รัญจวน ประวัติเมือง. (2558). แนวทางการยกระดับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมล้านนาสู่การ
บริหาร ธุรกิจโรงแรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการ สมาคม
สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. (22)1: 9-21.
- ศิริวรรณ เชื้อผู้ดี. (2554). เจาะตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิม โอกาสของประเทศไทยภายใต้ AEC.
สืบค้นออนไลน์ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2559 จาก <http://www.publicpostonline.net/600>
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา 2557 โครงการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อม “ 1 อำเภอ 1 แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว: one district one green destination ”
สถานวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ภาคใต้แบบบูรณาการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism). พิมพ์
ครั้งที่ 1: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การ
มหาชน).

ภาคผนวก

กิจกรรมการประชุมเวที
 “ร่วมค้นหาวิถีวัฒนธรรมลายในพื้นที่ยุทธศาสตร์กิจพิเศษสงขลา ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง
 นโยบาย และกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในยุทธศาสตร์กิจพิเศษสงขลา”

วันที่ 12 กรกฎาคม 2560

ห้องประชุม สำนักงานเทศบาลเมืองสะเดา อ.สะเดา จ.สงขลา

ที่มา : การประชุมเวที “ร่วมค้นหาวิถีวัฒนธรรมลายในพื้นที่ยุทธศาสตร์กิจพิเศษสงขลา ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง นโยบายและกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในยุทธศาสตร์กิจพิเศษสงขลา” วันที่ 12 กรกฎาคม 2560 ห้องประชุม สำนักงานเทศบาลเมืองสะเดา อ.สะเดา จ.สงขลา

กิจกรรมการสัมภาษณ์เชิงลึก
 “นโยบาย และกลยุทธ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมลายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา”
 วันที่ 7 ธันวาคม 2560
 ณ อบต.สำนักแต้ว เทศบาลตำบลสำนักขาม เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ อบต.ปาดังเบซาร์
 เทศบาลเมืองสะเดา อ.สะเดา จ.สงขลา

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลกระทบและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....หน่วยงาน.....
2. ท่านคิดว่าจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างไรบ้าง ขอให้นำเสนอทั้งผลกระทบด้านลบและด้านบวก
 - 2.1 ผลกระทบทางด้านสังคม
 - 2.2 ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม
 - 2.3 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ
3. หน่วยงานท่านมีนโยบายหรือแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาของหน่วยงานท่าน หรือไม่? อย่างไร? มีวิธีการหรือกระบวนการในการกำหนดอย่างไรบ้าง?
4. หน่วยงานของท่านได้กำหนดตัวชี้วัดที่สำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันนโยบายหรือแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาไปสู่กลุ่มเป้าหมาย อะไรบ้าง
5. หน่วยงานของท่านมีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา อย่างไรบ้าง
 - 5.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยว
 - 5.1.1 สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว
 - 5.1.2 สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
 - 5.1.3 กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว (สร้างประสบการณ์/การเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว)
 - 5.1.4 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 5.1.5 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 5.1.6 การอำนวยความสะดวกให้กับผู้ลงทุน
 - 5.2 นักท่องเที่ยว
 - 5.3 การตลาดและการประชาสัมพันธ์
 - 5.4 การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง
6. หน่วยงานของท่านมีการนำวิถีวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น วิถีวัฒนธรรมมลายู ฯลฯ มาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างไรบ้างเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ชายแดน ให้ยกตัวอย่าง เช่น วิถีอยู่ กิน การแต่งกาย ฯลฯ ให้ระบุพื้นที่หรือชุมชนในความรับผิดชอบ อปท. ของท่าน

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างไรบ้าง ขอให้นำเสนอทั้งผลกระทบด้านลบและด้านบวก

1.1) ผลกระทบทางสังคม

ผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

A: จากการสัมภาษณ์ รักษาการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสำนักแก้ว นางศิริรัตน์ รัตนศรีเขมรักษ์ (สัมภาษณ์วันที่ 7 ธันวาคม 2560) พบว่าชุมชน และ อบต. มีความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะมาถึง ไม่อยากให้สังคมเปลี่ยนไปจากเดิม ไม่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากสังคมที่ตนอยู่มีความกลมเกลียวทั้งชาวอิสลามและชาวพุทธ โดยเฉพาะชุมชนไทยพุทธหมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 พยายามต่อต้านไม่เอาการลงทุน โดยเฉพาะโรงงาน เนื่องจากตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงจากวิถีชุมชนสู่วิถีเมืองอุตสาหกรรม

B: จากการสัมภาษณ์ รักษาการนายกเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์และผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม นายสนอง เกตวงศ์รักษ์ (สัมภาษณ์วันที่ 7 ธันวาคม 2560) พบว่า มีคนหลากหลายเข้ามาในชุมชน โดยเฉพาะ การเข้ามาค้าขาย ทำงานในสถานประกอบการ และมาเที่ยวเป็นกลุ่ม เล็กๆ ทำให้ปะปนกับคนดั้งเดิมที่มีอยู่ซึ่งเดิมก็เป็นการมาอยู่ของคนหลายๆ พื้นที่หลายๆ จังหวัด เช่น สงขลา ยะลา นราธิวาส ฯลฯ เพื่อมาค้าขายและตั้งรกรากจนปัจจุบัน อาจเกิดปัญหาสังคมต่างวัฒนธรรมของคนในและนอกพื้นที่ได้

C: จากการสัมภาษณ์ ปลัดเทศบาลตำบลสำนักขาม นายพิชาญ พิรสุขประเสริฐ (สัมภาษณ์วันที่ 7 ธันวาคม 2560) สภาพสังคมเปลี่ยนไปมาก ผู้ประกอบการ MBI ได้สร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่แทนที่การท่องเที่ยวราตรี ได้แก้รูปแบบครอบครัวเพื่อรองรับชาวมาเลเซียที่เข้ามาเที่ยวประเทศไทยและชาวไทยที่สนใจ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีธุรกิจที่เป็นธุรกิจสีเทา มีบริการนวด มีการพนัน มีสถานบันเทิงเป็นที่มีมั่วสุมบาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เกิดศักยภาพท้องถิ่นที่จะแก้ปัญหาให้หมดไปได้ สิ่งที่เขาเทศบาลได้ดำเนินการปรับรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ เช่น จัดให้มีตลาดถนนคนเดิน แต่พอจัดถนนคนเดินกลายเป็นธุรกิจกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้กลุ่มประชาชนทั่วไปไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ อย่างไรก็ตาม จากการประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษทำให้หน่วยงานต่างๆ สนใจพื้นที่มากขึ้น มีโครงการ มีแผนงาน ทางหลวงมาปรับถนน ผังเมือง จังหวัดให้บ กระทรวง ทบวงกรม เข้ามาจัดวางแผนมากขึ้น ทางท้องถิ่นเสนออะไรก็มีการพัฒนา เช่น ถนนริมรั้วชายแดนทำให้พื้นที่พัฒนาในทางที่ดีขึ้น และผู้คนให้ความสำคัญมากขึ้น

D: จากการสัมภาษณ์ นายกเทศมนตรีเมืองสะเดา นายสุเมธ ศศิธร (สัมภาษณ์วันที่ 7 ธันวาคม) พบว่าสภาพสังคมเริ่มเปลี่ยนเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ประชาชนในท้องถิ่นจะมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป อาชีพที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวทำให้เมืองสะเดาต้องปรับตัวเพื่อรองรับการ

ท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น จากเดิมผู้ประกอบการร้านค้าร้านอาหาร จำหน่ายสินค้าเพียงประชาชนในพื้นที่ แต่ต้องปรับปรุงการบริการเพื่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ตลอดจนการสื่อสารระหว่างคนในพื้นที่กับนักท่องเที่ยว มีความหลากหลายมากขึ้น เข้าสู่ความเป็นสากลมากขึ้น

1.2) ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

A: พื้นที่มีปัญหาฝุ่นละอองจากการขนส่งและการเดินทาง ปัญหาอากาศจากโรงงานในบริเวณใกล้เคียง ของเสียจากโรงงาน มีผลต่อต้นน้ำ น้ำเสีย ต่อป่าไม้บริเวณใกล้เคียงทำให้ต้นไม้เหี่ยวเฉา เหลือง และตายในที่สุด

B: ผลกระทบเรื่องการจราจร รถที่มีทั้งรถขนส่งและรถต่างๆ วิ่งไปมา ทำให้รถติด รถขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับสมัยก่อน เดิมเคยใช้ 2-3 นาที มาถึงที่ทำงาน แต่ตอนนี้ใช้เวลาเป็นชั่วโมง การที่จะทำรถไฟรางคู่ก็จะมีผลกระทบกับการจราจรเช่นกัน ควรจะมีการสร้างถนนยกสูง มีปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยฝุ่นละอองเพิ่มขึ้น ซึ่งทางสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 ได้มีการตรวจวัดมลในอากาศ และความดังของเสียงอยู่เป็นระยะๆ

C: ผลกระทบด้านการจราจร มีปัญหา รถตู้ รถบัส เข้าออกคิวยาวมาก บางส่วนบอกว่าดี ชุมชนจะได้พัฒนาขึ้น บางส่วนบอกว่าไม่ดี เพราะการจราจรติดขัด ทำให้การเดินทาง มลพิษทางอากาศและทางเสียง แต่คิดว่าเป็นการรองรับอนาคต เช่น การขับรถเข้าออกชายแดน ทางมาเลเซียมีการจัดระเบียบแต่ยังไม่ดีพอ ทำให้มีปัญหาเรื่องรถติดทั้งฝั่งมาเลเซียและฝั่งไทย มีปัญหาฝุ่นละอองและเสียงซึ่งในอนาคตหากมีอุตสาหกรรมก็จะมีผลกระทบกับพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ส่วนผลกระทบที่สำคัญคือเรื่องน้ำ เนื่องจากที่นี่เป็นเทือกเขาสันกาลาศรีเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญยิ่งเป็นต้นกำเนิดของกลุ่มน้ำอยู่ตะเภามีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ เมื่อก่อนไม่มีโรงงาน ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์มาก พอมีอุตสาหกรรมน้ำเน่า น้ำเริ่มเน่าเสีย อยากให้กรมประมงศึกษาว่าจำนวนพันธุ์ปลาในพื้นที่ยังมีเหมือนเดิมไหม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ทางพื้นที่ไม่มีฐานข้อมูลจึงต้องการให้มีจัดทำเพื่อได้ดำเนินการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

D: ปัญหาด้านขยะ น้ำเสีย ซึ่งเกิดจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น และมีสถานประกอบการมากขึ้น

1.3) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

A: การเข้ามาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา จะส่งผลต่ออาชีพดั้งเดิมในพื้นที่ คือเกษตรกรรมจะลดน้อยลง

B: บริษัทมาสร้างที่พักและที่จอดรถ ส่งผลให้การจราจรติดขัดและเกิดความแออัดในพื้นที่ รวมถึงช่วงเวลาฝนตกหากยังมีการขนส่ง ดินจะเปื้อนเต็มถนนก็ให้เกิดปัญหากับรถคันอื่นที่สัญจรไปมาเช่นกัน

C: โรงแรมในพื้นที่ขายเกือบหมดหรือให้เช่า เปลี่ยนมือเจ้าของกิจการจากชุมชนในพื้นที่ไป เป็นนายทุนต่างพื้นที่ ส่งผลเสียกับเศรษฐกิจของชุมชน

D: ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น สามารถเพิ่มรายได้แก่ ประชาชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่น

2. นโยบายหรือแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

2.1) วิธีการหรือกระบวนการในการกำหนด

A: กำหนดกิจกรรมเป็นปฏิทินการดำเนินงานใน อบต.สำนักแต้ว มีการสืบทอด กิจกรรมของชุมชนโดยกำหนดปฏิทินกิจกรรมประจำปี มีทั้งกิจกรรมทั้งไทยมุสลิม เช่น วันฮารีรายอ เทศกาลฮาลาล (เป็นการกวนขนมที่แสดงถึงความสามัคคี) งานเมาลิด โดยมีการจัดกิจกรรมที่ศูนย์ เด็กเล็ก และถือปฏิบัติในทุกๆ ปีของพื้นที่ ส่วนกิจกรรมของไทยพุทธ เช่น เทศกาลสงกรานต์ ทำบุญ เดือนสิบตามประเพณีที่สืบทอดกันมา

B: ในอนาคต ได้ออกแบบเมืองให้มีพื้นที่แก้มลิง เพื่อทำเป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยว ไปในตัว ตำบลปาดังเบซาร์มีผู้คนประมาณ 85% ที่มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ ในชุมชนมีตลาดนัดทุกวันอาทิตย์ “ตลาดเมืองใหม่” เริ่มเข้าถึงห้าโมงเย็น สมัยก่อนเคยมีตลาดชาวแดงที่เป็นตลาดนัด ชยแดน แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว วิถีชุมชนแบบเดิมๆ เปลี่ยนเป็นสากลมากขึ้นแม้เรื่องการแต่งกายก็เป็น สากล

C: เทศบาลกำหนดการจัดกิจกรรมเป็นปฏิทินการท่องเที่ยว เช่น การแข่งขันบิกไบค์ เทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเมื่อจัดเป็นทางการที่ด่านนอกพบว่ามีนักท่องเที่ยวมาเลเซียเดินทางเข้ามา มาก ในอนาคตอยากให้มีเทศกาลอาหารหรือผลไม้ ของดีทั้ง 4 ตำบลในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ สมัยก่อน มีประเพณีสารทไทยโดยกลุ่มไทยใหญ่ซึ่งเน้นศิลปะการแสดง นับว่ามีการรวมตัวกันที่เข้มแข็งในตำบล สำนักขาม

D: มีนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อจูงใจ นักท่องเที่ยวและนักลงทุนด้านบริการให้เข้ามาพื้นที่เมืองสะเดา เช่น การก่อสร้างพุทธอุทยานเขาเล่ สะเดา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสน์นานาชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ป่าเขตเมือง “ สะเดา เขาเล่ ทะเลหมอก ” และพัฒนาจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิต “สามชาติพันธุ์” ของชุมชนเมืองสะเดา โดย อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบประชารัฐ โดยตั้งเป้าให้สะเดาเป็นเมืองการ ท่องเที่ยวนานาชาติและเป็นสากล สามารถเชื่อมโยงอาเซียนได้ในอนาคต

2.2) ตัวชี้วัดที่สำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันนโยบายหรือแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา

A: จำนวนนักท่องเที่ยวและกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาเที่ยว หากเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพซึ่งจะเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ชุมชนก็จะมีความสุข และพร้อมในการต้อนรับ เป็นเจ้าบ้านที่ดีแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนทุกคนทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ

B: จำนวนและกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยว

C: จำนวนและกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยว

D: จำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยว โดยจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี และรายได้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี

3. หน่วยงานของท่านมีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลาอย่างไรบ้าง

3.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

3.1.1 สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว

A: แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมีน้ำตก ภูเขา เชื้อน จึงมีพื้นที่พักผ่อนและทำกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว มีเส้นทางปั่นจักรยาน จุดถ่ายรูป สนามหญ้า ทั้งที่เป็นธรรมชาติและปรับปรุงภูมิทัศน์โดย อบต.สำนักแก้วและชุมชนและ อบต.สำนักแก้ว

B: เทศบาลมีหน้าที่ในด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรเป็นภารกิจของหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลาทำหน้าที่เป็นหลัก

C: มีอ่างเก็บน้ำซึ่งมีทรัพยากรสมบูรณ์ หากแต่ทางเทศบาลโดยนายกฯ ได้มอบให้เอกชนเช่าดำเนินการค้าขายอยู่ จึงกลายเป็นประเด็นที่ยังไม่สามารถดำเนินการให้ชัดเจน อย่างไรก็ตามขณะนี้ทางการกำลังขทวงคืนสิทธิ์โดยทหาร

D: มีการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น พุทธอุทยานเขาเล่สะเดา เพื่อให้เป็น Landmark ของสะเดา รวมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมืองและชุมชนเพื่อให้มีความสะอาด สวยงาม และปลอดภัย

3.1.2 สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

A: ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม รวมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยคนในชุมชน และ อบต.สำนักแก้ว อีกทั้งความเป็นเจ้าบ้านที่ดีของทุกภาคส่วนทั้งชุมชนและหน่วยงานของรัฐในพื้นที่

B: ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศาลเจ้าแปะกง สมัยก่อน

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวมาเลเซียเดินทางมาชมการเป็นจำนวนมาก อีกทั้งเข้ามาซื้อของในตลาดจำพวกผลไม้ ของสดในยุคสมัยก่อนที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู ผู้คนพลุกพล่าน แต่ปัจจุบันไม่นิยมแล้วจึงกลายเป็นเมืองเงียบ

C: มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น อ่างเก็บน้ำ นับเป็นสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวเหมาะกับการมาพักผ่อน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่โดย บริษัท MBI ซึ่ง เป็นบริษัทร่วมลงทุนโดยนักลงทุนชาวมาเลเซีย เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นแนวสร้างสรรค์เหมาะสำหรับครอบครัว ซึ่งในปัจจุบัน พบว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมทั้ง ชาวอินเดีย มาเลเซีย ไทย ฯลฯ อีกทั้งมีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเริ่มเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่แหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่บริษัท MBI สร้างขึ้น รวมทั้งมีระยะเวลาพำนักรั้วขึ้น โดยเข้ามาพักรั้วเป็นระยะเวลาหลายๆ วัน จนเป็นแรมเดือน

D: ได้สร้างสิ่งดึงดูดใจใหม่ในตำบลสะเดา เช่น

- สร้างแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนานานาชาติ
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ “ป่าเขาเล่สะเดา” ภายใต้แคมเปญ “สะเดา เขาเล่ ทะเลหมอก”
- การจัดงาน/กิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เช่น การกีฬาสามสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ไทย-มาเลเซีย

3.1.3 กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว (สร้างประสบการณ์/การเรียนรู้ให้แก่ นักท่องเที่ยว)

A: การทำฝาย ล่องแก่ง และปั่นจักรยาน

B: ไม่มีกิจกรรม นอกจากงานสืบสานวัฒนธรรม ด้านการแต่งกาย อาหาร ฯลฯ

C: ทางบริษัท MBI มีการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ ให้กับครอบครัว และสถานศึกษา นอกจากนี้มีการจัดประเพณีท้องถิ่นตามนโยบายของเทศบาล เช่นเทศกาลวันสำคัญต่างๆ

D: -กิจกรรมการแข่งขันกีฬาสามสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ไทย มาเลเซีย สร้างประสบการณ์ในการร่วมกันแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน และกีฬาสากล ระหว่างเมืองสะเดา และรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

-กิจกรรมเดินป่าเส้นทางธรรมชาติ ชมเขาเล่ ทะเลหมอก และร่วมกิจกรรม ตีรหัสน้ำประจาดันไม้ในพื้นที่ป่าปกปักเขาสะเดา ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

3.1.4 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

A: ขณะนี้มีการปรับให้สะดวกขึ้น มีถนนเข้าจนถึงแหล่งท่องเที่ยวที่คนนิยมเช่น บริเวณเขื่อน คลองยนต์ สามารถเดินทางเข้าถึงได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถออฟโรด มอเตอร์ไซด์ รถบัส และรถตุ๊ก เว้นบริเวณน้ำตกต้องเข้าถึงโดยรถออฟโรดเท่านั้น

B: การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยรถส่วนตัวได้สะดวก

C: ทางรถยนต์

D: มีระบบการขนส่งโดยรถโดยสารเล็กเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังไม่สมบูรณ์ ควรจะต้องปรับระบบการขนส่งให้ได้มาตรฐานขึ้น

3.1.5 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก

ยังขาดสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา ซึ่งปัจจุบันเทศบาลกำลังดำเนินการ แต่ติดปัญหางบประมาณของเทศบาลไม่เพียงพออีกทั้ง ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก

3.1.6 การอำนวยความสะดวกให้กับผู้ลงทุน

มีการให้ข้อมูลแก่ผู้ลงทุน เพื่อดึงดูดให้เข้ามาประกอบการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการร้านอาหารต่างๆ

4. นักท่องเที่ยว

ยังไม่มีศูนย์บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่มีเพียงการให้ข้อมูลข่าวสารและตอบข้อคำถามผ่านสื่อของงานท่องเที่ยว โดยใช้เพจ “ท่องเที่ยวสะเดา Sadao Tourism” เป็นสื่อในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

5. การตลาดและการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียล

การสร้างเครือข่ายโซเชียล และสื่อกระแสหลัก เช่นรายการโทรทัศน์

การเข้าโปรแกรม application Thailand Tourism Digital

6. การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

- ภาคประชาชนบริจาคเพื่อก่อสร้างพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา
- ส่วนราชการภายนอกสนับสนุนงบประมาณ การก่อสร้างพุทธอุทยานเขาเล่สะเดา เช่น จังหวัดสงขลา อบจ. สงขลา อำเภอสะเดา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา
- สถาบันการศึกษา ให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่
- สื่อมวลชน และสื่อภาคเอกชน ร่วมมือในการประชาสัมพันธ์

4. หน่วยงานของท่านมีการนำวิถีวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น วิถีวัฒนธรรมมลายู ฯลฯ มาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างไรบ้างเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ชายแดน ให้ยกตัวอย่าง เช่น วิถีอยู่ กิน แต่งกาย ฯลฯ ให้ระบุพื้นที่ชุมชนในความรับผิดชอบ อปท. ของท่าน

นำอัตลักษณ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม “3ชาติพันธุ์” ของชาวไทย-พุทธ, ไทย-จีน, และ ไทย-มุสลิม ในพื้นที่มาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยว โดยจัดงาน “เหลียวหลังแลหน้า ย้อนรอย เทศบาลเมืองสะเดา” ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปี ในโอกาสครบรอบการก่อตั้งเทศบาล เช่น ในปี 2561 จะมีการจัดงานเหลียวหลังแลหน้า ย้อนรอย 78 ปี เทศบาลเมืองสะเดา เพื่อให้เป็นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เมืองสะเดา และเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองสะเดา